

Univerza v Ljubljani

Filozofska fakulteta

Oddelek za slovenistiko

Anja Sedej

Andrej Žigon – življenje in delo

Diplomsko delo

Mentorica:izr. prof. dr. Irena Novak Popov

Ljubljana, maj 2011

KAZALO

SLOVENSKI IN TUJEJEZIČNI IZVLEČEK S SEZNAMOM KLJUČNIH BESED.....	4
ABSTRACT AND THE KEYWORD LIST	5
UVOD	6
METODOLOŠKO-TEORETIČNI OKVIR	7
Opredelitev predmeta in cilji.....	7
Metodologija	7
ŽIVLJENJE ANDREJA ŽIGONA	8
Otroštvo.....	9
Prva pesniška zbirka.....	9
Usodna nesreča.....	12
Prva zaposlitev	13
Psihiatrična bolnišnica.....	16
Sodelovanje z Radiem Slovenija.....	17
Upokojitev	18
Druga pesniška zbirka	19
Fotografija	20
Madagaskar	21
Film in televizija.....	25
Prezgodnja smrt.....	27
Revialne objave in prevodi.....	28
O njem so pisali.....	31
Zapuščina	33
Literarna zgodovina o Andreju Žigonu	35
Kronologija.....	36

PESNIŠTVO ANDREJA ŽIGONA.....	38
Obdobje slovenskega pesništva od 1950 do 2000.....	38
Pesniki, ki so vplivali na Žigonovo pesnjenje.....	39
Zeleni oblaki – prva pesniška zbirka Andreja Žigona.....	44
Krt v sedlu – druga pesniška zbirka Andreja Žigona	54
»Eksperimentalno« pesnjenje.....	61
Intimizem in nadrealizem, imaginacija in igra.....	65
ZAKLJUČEK.....	67
SEZNAM FOTOGRAFIJ IN SLIK	69
VIRI.....	71
LITERATURA.....	72
IZJAVA O IZVIRNOSTI DIPLOMSKE NALOGE	74

SLOVENSKI IN TUJEJEZIČNI IZVLEČEK S SEZNAMOM KLJUČNIH BESED

Andrej Žigon se je rodil 9. januarja 1952 v Logatcu kot drugi nezakonski sin mami Julki Golob; očeta je videl samo enkrat. Svoje prve pesmi je napisal v gimnaziji. Prvo pesniško zbirko *Zeleni oblaki* je s pomočjo Občine Logatec in tovarne KLI izdal leta 1971. Aprila 1978 je Žigon preživel prometno nesrečo, po kateri je bil več kot teden dni nezavesten. Kmalu potem je postal učitelj osnovne šole Dutovlje, kasneje je angleški in slovenski jezik poučeval tudi na Rakeku. Leta 1986 se je z diagnozo manične depresije invalidsko upokojil in še več let nihal med življenjem in smrtjo. Ko mu niti tretji poskus samomora ni uspel, se je odločil za življenje. Leta 1986 je izdal svojo drugo pesniško zbirko *Krt v sedlu*, začel je fotografirati, podarjati fotografije in organizirati dobrodelne dogodke, s pomočjo katerih je do konca življenja zbiral denar za ljudi s socialnega roba, predvsem reveže na Madagaskarju. Želel si je izdati tudi tako imenovani *Regratov venec* – nekakšno poslanico s citati slovenskih pesnikov in svetega pisma ter lastnimi verzji. Zadnje – ustno verzijo venca v pisni obliki prvič objavljam v tem diplomskem delu. Žigonov prijatelj, kritik in pesnik Peter Kolšek je kot »regratov venec« razumel vso poezijo logaškega pesnika in na tem temelju tudi uredil posthumno izdano zbirko Andrej Žigona z naslovom *Regratov venec*. Ta nas znova prepriča, da je bil Žigon pri svojem pesnjenju individualist in nekonformist. Njegova prva pesniška zbirka je izrazito mladostniška, v drugi pa postanejo pesnikovo besedišče, pa tudi sintaksa in metaforika veliko bolj ostri – ne upesnjuje več le trenutka, temveč postane kritičen, ironičen in satiričen opazovalec družbe. Žigon uporablja veliko metafor, ki so zelo močne, sploh v kombinaciji s prostim verzom in ritmom besed.

Ključne besede: Andrej Žigon, pesnik, učitelj, fotograf, dobrotnik, *Zeleni oblaki*, *Krt v sedlu*, *Regratov venec*, Peter Kolšek, Madagaskar, Peter (Pedro) Opeka, Čuki in *Poletna*, Metod Pevec in *Carmen*, Borut Veselko in *Odklop*

ABSTRACT AND THE KEYWORD LIST

Andrej Žigon was born in Logatec on 9 January 1952 as the second illegitimate son of mother Julka Golob; he only saw his father once. He wrote his first poems in secondary school. His first collection of poems *Green Clouds (Zeleni oblaki)* was published in 1971 with the aid of Logatec Municipality and KLI factory. In April 1978 Žigon survived a traffic accident after which he was unconscious for more than a week. Soon after that he became a teacher at Dutovlje primary school, later on he also taught English and Slovenian at Rakek. In 1986 he went into an early retirement due to manic depression and his existence continued between life and death for a few more years. After his third suicide attempt had failed he has chose life. In 1986 he published his second collection of poems *A mole in the saddle (Krt v sedlu)*, began to photograph, give away photographs and organise charity events in which he collected money for the economically disadvantaged as well as poor people from Madagascar. He wanted to create the so called *Dandelion Wreath (Regratov venec)* - an address of sorts using quotes of Slovenian poets, the Holy Bible and his own poetry. The last – oral version of the wreath is published in written form for the first time in this thesis. Peter Kolšek, a friend of Žigon's, a critic and a poet, understood his entire poetry as the "dandelion wreath" and thus he entitled Žigon's posthumous publication *Dandelion Wreath*. This in turn convinces us that Žigon was an individualist and nonconformist in his writing. His first collection of poems is marked by markedly youthful, while in the second one the poet's vocabulary as well as syntax and metaphors become much sharper - not focusing on the poetry of the moment, but becoming a critical observation full of irony and satire. Žigon uses a lot of metaphors that are very strong, especially when combined with the free verse and the rhythm of words.

Keywords: Andrej Žigon, poet, teacher, photographer, benefactor, *Zeleni oblaki (Green Clouds)*, *Krt v sedlu (Mole In The Saddle)*, *Regratov venec (Dandelion Wreath)*, Peter Kolšek, Madagascar, Peter (Pedro) Opeka, Čuki with *Poletna*, Metod Pevec and *Carmen*, Borut Veselko and *Odklop*.

UVOD

Temo diplomske naloge sem si izbrala kmalu po smrti logaške »ikone« – fotografa in dobrotnika, pesnika in večnega popotnika Andreja Žigona, ki so ga širom po Sloveniji poznali pod vzdevkom Aleluja, saj je običajno s to besedo navdušeno pozdravljal. Svojo odločitev sem potrdila, ko smo v Logatcu leta 2004 ustanovili literarno društvo in ga poimenovali po prvi Žigonovi pesniški zbirki – *Zeleni oblaki*. Od takrat sem zbirala gradivo, pregledovala Andrejevo umetniško in malo manj umetniško zapuščino, se pogovarjala z njegovimi prijatelji in znanci. Literature o njegovem življenju in delu namreč ni veliko, poleg tega pa je ni enostavno zbrati, saj ne gre za zelo znanega literarnega ustvarjalca. Žigon je ob tem v stilu svojega boemskega življenja veliko svojih del tudi razdal naključnim ljudem, ustanovam in organizacijam.

Najprej sem se osredotočila na življenje Andreja Žigona. Razen njegove humorne »literarne« različice življenjepisa namreč v literaturi ni moč najti podrobnejšega opisa življenja tega znamenitega Logatčana. Oprla sem se na Žigonove pripovedi za televizijsko oddajo *Odklop*, besede njegovega prijatelja in literarnega kritika Petra Kolška in izkušnje, ki so mi jih zaupali sokrajani, znanci in prijatelji Andreja Žigona.

V drugem delu diplomskega dela se osredotočam na Žigonovo pesniško ustvarjanje, tudi z ozirom na njegovo življenje. Andrej Žigon je prvo pesniško zbirko *Zeleni oblaki* objavil kot najstnik, pri tem sta mu pomagala Občina Logatec in podjetje KLI. Drugo zbirko pesmi *Krt v sedlu* je pripravil na pobudo Jaše Zlobca, urednika zbirke *Rob* pri koprski založbi Lipa. Kot je znano, je Žigon pripravljal tudi tretjo pesniško zbirko, ki pa je ostala pri idejnem načrtu. Po njegovi smrti je pesmi obeh zbirk – *Zeleni oblaki* in *Krt v sedlu* – ter še nekaj do takrat neobjavljenih v zbirki *Regratov venec* uredil Peter Kolšek. Ta je bil namreč prepričan, da je Regratov venec vsa Žigonova poezija, čeprav si je Logatčan ta »venec« zamislil drugače – kot nekakšno poslanico s citati slovenskih pesnikov in svetega pisma ter lastnimi verzi. Obstaja nekaj različic *Regratovega venca*, vendar vse nedokončane. Zadnje – ustno – v pisni obliki objavljam v tem diplomskem delu.

METODOLOŠKO-TEORETIČNI OKVIR

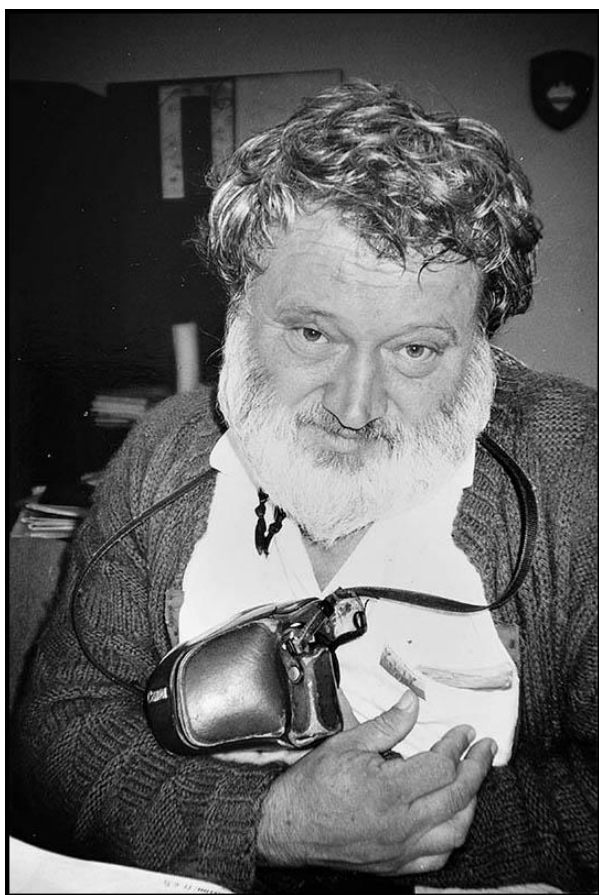
Opredelitev predmeta in cilji

Andrej Žigon je zaradi svoje ljubezni do ljudi, živali in narave ter karizme velikega popotnika zaznamoval vsakega, ki ga je imel čast spoznati. Od glave do pete je bil umetnik, boem, vseskozi na robu družbenega dogajanja, najprej kot opazovalec, kasneje ciničen kritik. Z njegovo že tako raztreseno dušo se je poigrala še psihična bolezen – manična depresija. Bil je tenkočuten pesnik, ki je željo po smrti premagal z dobroteljnostjo. S svojimi verzi in fotografijami, literarnimi večeri in razstavami je tolar za tolarjem do smrti zbiral denar in dobrine za misijonarja Petra Opeko in njegove reveže z Madagaskarja. »Posebnost« Andreja Žigona je opazila že televizija, kljub temu pa njegovega strnjenežnega življenjepisa v literaturi ne moremo najti. Zato sem se odločila zapisati življenjsko zgodbo rojaka in ob tem analizo njegovega pesniškega opusa, ki je zaznamoval najbolj ustvarjalen del njegovega življenja.

Metodologija

Diplomsko delo *Andrej Žigon – življenje in delo* je podkrepljeno z dostopno literaturo in viri. Pri pisanju sem uporabila različne metode dela. Po potrditvi teme sem zbrala vso dostopno literaturo in vse zame pomembne podatke. Življenjepisa sem pisala in dopolnjevala s pomočjo pogovorov oziroma intervjujev ter dopisovanja s prijatelji in znanci Andreja Žigona, ki so mi pomagali pri snovanju življenjske zgodbe logaškega umetnika in dobrotnika. Kasneje sem se lotila še prebiranja Žigonove poezije in analize njegovega literarnega ustvarjanja. S preučevanjem njegovih pesmi in stila ter analizo sem lahko pokazala na pesnike in literarne tokove oziroma smeri, katerih vpliv je zaznamoval pesništvo Andreja Žigona.

ŽIVLJENJE ANDREJA ŽIGONA

Fotografija 1: Andrej Žigon v zrelih letih.

»Rodil sem se nizko velban in žilav 9. januarja istega leta (!), na deževen dan, tako da se mi je prvokrat posvetilo šele, ko sva se s trebhasto babico udarila ob prag in je mati strašansko zatulila v rovtarskem narečju: 'Po gasilce!' Rano mladost sem preživel dobro vzgojen, slabo oblečen. Vsako leto – pretiravam – sem si zlomil roko ali zlasal sosedovo rdečelasko. Do trinajstega izpita na slavistiki se mi še sanjalo ni o narodni zavesti. Ja, ljubi Kranjci, kdo bo pa rundo plačal? Kadim, če imam. Umreti mislim kasneje. Konec! Ne, ne, ne – konec koncev po Kristusu – čudenja začetek. Aleluja! Rojen sem iz ljubezni za ljubezen. Morju in norcem sem dolžan studenčni spomin, ciganom žrebeta, cesti srce, murnom dobrave, prijateljem in ljubi ljubezen do samomora, materi

življenje. Očeta sem samo enkrat videl. Moja prepadno-nebesna nalomljenost med lučjo upanja in temo obupa je dozorela v bivanjski dilemi: izropan ljubezni, ljubiti ali ubiti se, in tako odmrtni temu svetu – laži–časti, moči–slasti. Zdaj vem, o kako globoko do krvavo izsušenega dna dušnega vodnjaka vem, kako mi je vse postaje križevega pota stala ob strani mati. In kako so ji žarele oči duše, ko je spremljala moje laično misijonarsko delo v podporo misijonu Petra Opeke na Madagaskarju. Komaj dve leti po moji vrnitvi z Madagaskarja je ugasnila temu svetu. Upanje tega in onega sveta je mati Terezija v Kalkuti, v Sarajevu, pribita na zvezdni križ Nobelove nagrade za mir. Upanje tega in onega sveta je misijonar Peter Opeka med smetiščarji krog in krog sveta. Upanje tega in onega sveta si ti, prijatelj, ste vi, gospa, sem navsezadnje jaz, hudič v angelski pižami, med zgornjo in spodnjo "fovšijo" in naprej v centralno zameri ljubljansko krvaveč ... In vendar upanje je. Kristus – sonce, razdajajoče se v nas, Kristus – luna, odpuščajoča v nas, je vstal za vse nas. Aleluja! Grob je prazen! Konec koncev po Kristusu. Aleluja! Ker

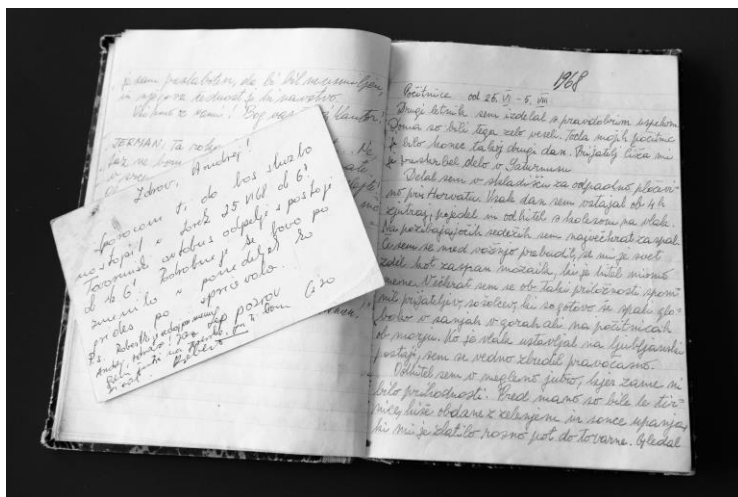
postaja naša zemlja – zemljica – pink ponk žogica med zlobnimi ali dobrimi loparji nas samih, je zadnji čas, da vsak po svojih močeh ustavi ta moralno-etični propad. Od leta 1993 zbiram denar za reveže – smetarje, zbrane okrog misijonarja Petra Opeke. Do sedaj mi je uspelo zbrati za njegov misijon nekaj čez pet milijonov tolarjev. 'Kaplje studenčnice v morje zla,' boste morda rekli. In vendar – 'kaplja v življenje' vam odgovarjam. Tudi z vašim velikodušnim prispevkom. Ko ljubiš, daješ in odmevaš. Aleluja! Kar iz srca v dar škropiš, po kolenih v nebo prisabljaš. Kar za svojega bližnjega ali daljnega brata, sestro vase tiščiš – žepne črve rediš. Za kam?! Za v grob? Fikslaudon!?" (Magajna 2003: 55, 56)

Otroštvo

Andrej Žigon se je rodil 9. januarja 1952 v gornjem Logatcu (ki mu je pravil Zgornja Fovšija) kot drugi nezakonski sin mami Julki Golob. Ta mu je vseskozi stala ob strani in kljub trpljenju, ki ga je morala prestajati celo življenje, ostala nasmejana skromna gospa, ki je z »bajtersko delavsko vero« gledala v prihodnost in se v življenju oklenila svojih dveh nezakonskih sinov, Andrejevemu nekaj let starejšemu polbratu je ime Slavko in še vedno živi v Logatcu. Očeta je Žigon videl samo enkrat in to ga je mučilo celo življenje. »Da je bil kot otrok brez moške roke, se je pokazalo kasneje v mladostništvu, ko ga je, kot pravi, 'precej metalo ob steno'.« (Krišelj Grubar 1998: 184) Deset let je bil star, »ko mu je umrl ljubljani stari oče, na katerega je bil navezan kot na pravega očeta.« (n. d.) Z očetom Andrejeve mame so živeli skupaj. Kot je povedal avtorici knjige *Trinajst odklopljenih* Urški Krišelj Grubar, »nobene smrti kasneje ni doživel tako intenzivno, nobena ga ni tako zvotlila, čeprav ga je vsaka naslednja streznila.« (n. d.) Kot je še zaupal Krišelj Grubarjevi, pa ga je »bog obvaroval in mu za tisto 'nezasluzeno trpljenje' nasul v prsi 'mavričnih žarkov upanja' in ustvarjalno moč. Moč, da zmore govoriti resnico v obraz temu plastičnemu, zamaskiranemu svetu laži.« (n. d.) Andrej Žigon je obiskoval Osnovno šolo Tabor (takrat Edvarda Kardelja) in kot osnovnošolec med drugim igral tudi violino.

Prva pesniška zbirka

»Že kot otrok je veliko razmišljal in si zelo zgodaj izoblikoval svoja življenjska načela.« (n. d.) Svoje prve lirične izpovedne pesmi v Prešernovem slogu je napisal v gimnaziji. Obiskoval

Fotografija 2 (levo): posnetek dnevnika A. Žigona iz leta 1968 po koncu drugega letnika gimnazije.

je ljubljansko Poljansko gimnazijo. Kot Andrej Žigon sam pove v enem od zadnjih posnetih intervjujev v filmu Primoža Godine *Aleluja Andrej Žigon*, so pesmi takrat postale njegova potreba. Potreba po tem, da se bitje razkolje in krik bitju pove, da še živi. Ob prvih pesniških poskusih, za katere Žigonov prijatelj, kritik in pesnik Peter Kolšek pravi, da so bili »eden najbolj svežih in divjih poganjkov tedanjega intimizma«, se je Žigon začel oddaljevati od vrstnikov, postajal je samotar, pesmi pa je videl kot luč in možnost za očiščenje. Pesem je postajala njegova najbolj iskrena prijateljica. Prvo pesniško zbirko *Zeleni oblaki* je s pomočjo Občine Logatec in tovarne KLI izdal leta 1971. Storžev Tone, logaški slikar, »je posnel fotko Ženčka in nanjo smo potem fiksiral naslov zbirke. Pri srcu mi je tale pesem in me je ni sram zdaj v zreli dobi označit kot tisto, ki lahko predstavlja tudi starejše, zrelejše obdobje: Prost. Zapustil sem včerajšnji dan ... To je, se mi zdi, v resnici globoka eksistencialna izkušnja.« (Žigon za film *Aleluja Andrej Žigon*) Pesem *Prost* nakazuje na prelom z mladostniškim obdobjem; prinaša motive srca, poljuba in naročja, bisage, ceste, reke, zapuščanja in prostosti. Razmeroma enostavna trivrstičnica s prvoosebni lirski subjektom in prostim verzom se tematsko posveča odhajanju, zapuščanju oziroma potovanju – pesnik ljubi cesto, saj se le na poti počuti svobodnega in ljubljenega; takrat pusti preteklost za seboj in se poda v neraziskano, nedoločeno prihodnost. Gre za del pesnikovega življenja, ki ga izpopolnjuje. Nudi mu svojevrstno ljubezen, na kar nas opozori s pomočjo metafor (cesta lahko ljubi, čeprav ima prašno srce, po katerem vsi hodijo in ga teptajo) in v zadnji kitici – cesta in reka lahko ljubita, saj imata srce, življenje. Žigonove pesmi so polne pomenske skladnje, ki nas opozori na dvojni smisel določenih delov besedila, enkrat dobesedni in drugič preneseni (»sedaj sem prost«). Poleg tega pri Žigonu večkrat naletimo na posebitev, v tokratnem primeru na primer ceste in reke. Največkrat gre

tudi v drugih pesmih za dele narave oziroma okolja, ki jim pripisuje človeške lastnosti, s čimer pripisuje prostranosti okoli sebe, ki mu daje občutek svobode, (naj)višji status, v določenih delih celo božanskega (cesta ljubi, čeprav hodimo po njej). Kljub dvojnemu pomenu nekaterih delov besedila lahko rečemo, da leksični stil Andreja Žigona zaznamuje slikovitost konkretnih pojmov, ki jih povezuje na inovativen način, pogosto s pomočjo metafor in metonimij («zapustil sem včerajšnji dan» – preteklost je pustil za seboj).

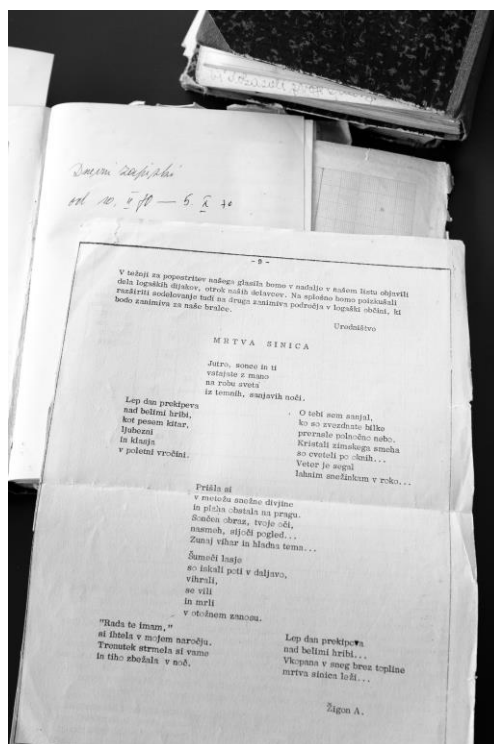
Prost

Poljubil sem
cesto
na prašno srce.

Sedaj sem prost.
Zapustil sem včerajšnji dan
z bisago na rami.

Cesta zna ljubiti,
reka tudi.
Sedeš k njenim nogam
in priteče ti
v
naročje.

Ko je Andrej Žigon leta 1970 končal Poljansko gimnazijo, se je vpisal na ljubljansko Filozofsko fakulteto. Študiral je slavistiko (opravi 14 izpitov) in anglistiko na prvi stopnji, kar je bilo tedaj mogoče. Študij, ki je trajal dve leti, je dokončal in diplomiral, vmes pa »veliko zidaril in štopal po Evropi.« (Krišelj Grubar 1998: 185) Imel je izreden talent za govorniško in odrsko improvizacijo – zelo znani so bili njegovi zanimivi in zabavni literarno-glasbeni večeri – bil je namreč drzen, bister, očarljiv, duhovit in ustvarjalen. »Moja poezija si je v svojem mladostnem poskočnem obdobju dovolila tudi betonski mešalec na hotenjski sceni. Večer se je imenoval 'Pesniški večer ob Beethovnu in betonskemu mešalcu' in ko je imel Beethoven za spregovorit, je Pivkov Silvo meni stisnil v žep pet jurjev za moj lačen misjonarski želodec. Jaz sem mu namignil, pa je zraven Beethovna zašpilal betonski mešalec. Če je bil še kakšen pesek brez apna noter, je pa stvar nadrealistično cvetela.« (Žigon za film *Aleluja Andrej Žigon*)

Fotografija 3: jeseni leta 1970 je Žigon v *Logaških novicah* objavil pesem *Mrtva sinica*.

Usodna nesreča

Aprila leta 1978, ko je imel Andrej Žigon 24 let, se je njegovo življenje povsem spremenilo, saj je preživel prometno nesrečo. S prijatelji so cel dan zidali in si zvečer privoščili pijačo; ko so se odpravili domov, se je za volan usedel že malce okajeni Žigonov prijatelj, ki je spregledal srno in se najprej zaletel vanjo, potem pa še v drevo. Žigon je zaradi udarcev utrpel hude poškodbe in je bil po nesreči v izolski bolnišnici nezavesten kar trinajst dni (po podatkih Petra Kolška devet). »Več pravi, da ni zdržal. Na trinajsti dan se je od nekod 'po prstih pritihotapila' svetloba in ga obudila od mrtvih. Nekaj časa je hodil opotekaje in videl 'premaknjeno' sliko, kar se je uredilo po dobrem mesecu. Takoj, ko si je za silo opomogel, je ušel v prostovoljno mladinsko delovno brigado v Brda. Tam je srečal ljudi, ki so bili še bolj kot on sam potrebni pomoči.« (n. d.) Kot pravi Peter Kolšek, Andrejev prijatelj in kritik, je morda nesreča »znamenja, ki so se pokazala pri zrelem mladeniču, le zaostrila ali hitreje dopolnila. Takšna znamenja so predvsem nemirno, boleče bogoiskateljstvo, travmatično razmerje do spolnosti in enako zapleteno doživljanje lastne družinske usode, v kateri je umanjkal oče, ki naj bi ga videl samo enkrat v ranem otroštvu. Ta znamenja so prihajala na dan v vsakdanjem življenju, toda šele prebiranje njegove poezije pokaže, iz kako globokih in pravzaprav nerešljivih psihičnih

zavožlanosti so se dvigala. /.../ A napete notranje disonance je kot mladenič prenašal kolikor toliko nadzorovano, kmalu po nesreči pa so se izkazale za neobvladljive.« (Kolšek 2004: 101)

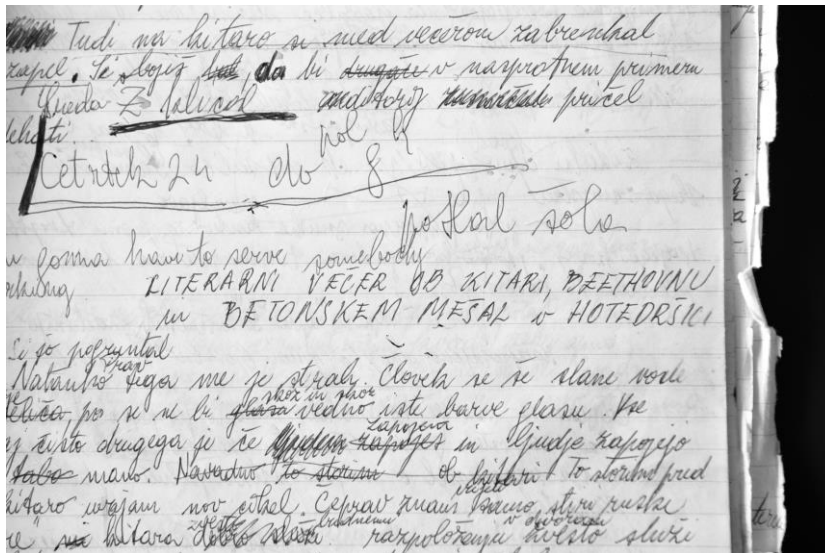

Fotografija 4: 8. marca 1971 je Andrej Žigon v *Logaških novicah* objavil članek *Prešeren in naš čas*.

Prva zaposlitev

Med ljubljene griče Goriških Brd se je Andrej Žigon rad vračal vsako leto. Mesec dni po usodni nesreči ga je v delovni brigadi Rdečega križa obiskal takratni ravnatelj osnovne šole Dutovlje na Krasu Marijan Plazar, ki je izvedel, da je bil Žigon uspešen študent, in ga povabil učiteljevat v Osnovno šolo Dutovlje. Žigon je bil tudi velik ljubitelj Srečka Kosovela, ki ga je s svojim bogatim pesniškim opusom tako navdušil, da je po krajšem premoru spet začel pesniti. Urški Krišelj Grubar je zaupal, »da se je svojega pesniškega navdiha razveselil kot 'svetlečega kometa, ki pada v prepadno tesnobo'.« (n. d.) Vendar pa Andrej na Krasu takrat ni užival prav dolgo, saj se je izkazalo, »da ga zahrbtna roka bolezni še ni zapustila.« (n. d.) Njegova manična depresija je postajala vse hujša, to in svoja samomorilska nagnjenja pa je poskušal reševati s pesnjenjem. Andrej Žigon je bil že po naravi izredno ranljiv in je slovo od matere doživljal zelo krčevito. Takrat pa se je prvič srečal še z depresijo in preživljal hude stiske. »Strokovnjaki so

njegovo bolezen definirali kot manično depresijo. Razpon med depresijo in evforijo je bil vedno večji in bolj moteč. Na Krasu se je tudi zaljubil, toda ljubezen zaradi Andrejeve dozdevne impotentnosti ni trajala dolgo. Misel, da si nikoli ne bo mogel ustvariti harmonije z ljubljeno osebo, ga je zlomila. Notranje stiske so postajale vse močnejše in tako hude, da se je vrnil v Logatec. Zaključek Andrejevega učiteljevanja na Krasu označuje pesem *Strah*.« (n. d.)

Fotografija 5: vabilo na literarni večer ob kitari, Beethovnu in betonskem mešalcu kot si ga je zamislil Andrej Žigon in ga zapisal v enega od svojih dnevnikov.

Gre za dvovrstično pesem iz njegove druge pesniške zbirke. Vključuje motive žameta, noči, mačke in miši ter piskanja vlaka, ki rišejo temačno, tesnobno ozračje. Težišče sporočila pesmi je na koncu – mačka očitno predstavlja grožnjo, saj imamo na mizi osvetljeno mišje srce. Lirski subjekt nas z opisom vpelje v okolje noči, ki osvetljuje le dokaze o smrti (mišje srce), in nam šele na koncu predstavi tisto, česar se mora(mo) bati in to tudi poudari (s tremi klicaji). Z metonimijo nas najprej opozori, da prihaja zanj težka in skrivnostna noč (žamet je težka tkanina, v njenih gubah pa se lahko skriva marsikaj), ki prinaša pekel (kostanjevo listje živo rumenih, oranžnih, rdečih barv (plameni) → ogenj → pekel). Pesnika zidovi ne ščitijo (strah je v njem) – smrt je na njegovi mizi, pa tudi sicer se nihče ne zmeni zanj (vlaki zehajoče odhajajo v daljavo), z njim ostaja le svetlikajoča se grožnja (mačje oči). Pesnik tokrat zaradi notranjega ritma pesmi, ki ga ustvarja s prostim verzom, uporabi apokopo – izpusti zadnje črke oziroma zloga besede (skoz, dalj). Opazimo lahko tudi elipso na koncu prvega verza druge kitice, sicer

pa konvencionalno besedišče uporablja na slikovit način in s kratkimi, odsekanimi verzi ustvarja vzdušje in na koncu z vzklikom opozori na prežečo grožnjo.

Strah

Skoz okno se guba žamet noči.
Na njem kostanjevo listje tihotno plameni.

Na mizi luč in mišje srce ...
Zateglo zdehajo vlaki v dalj,
prižigajo mačje oči!!!

»Pesem, ki jo je napisal po dolgem času, je bil prvi odblisk tesnobe, ki ga je klala v tistih časih. Strah miši pred mačko ga je navdajal z grozo in ga obenem plemenitil. Hvaležen je Kristusu, da ga je iz globokega prepada pripeljal med ljudi, ga obogatil z grenko izkušnjo, zaradi katere bo poskušal do konca svojih dni pomagati ljudem v stiski.« (Krišelj Grubar 1998: 186) Ko je moral delovno mesto zaradi manične depresije zapustiti, je v pismu napisal: »Jaz sem deklasiran, opeharjen človek ... volje, živeti curkoma ni več. Niti umreti. Medleti v tem raztrganem svetu, pa še berača ne prepriča ... Ostala je v meni mala breskvina sadika ... Neizmerna sla po razdajanju me obhaja, nenačrtna, ranjena, sama sebe prezirljiva, do groba iztrošljiva ...« (Žigon 2004: 101) Ampak učiteljevanja se je – tako kot njegovi učenci – vedno spominjal z veseljem: »Zelo rad sem imel življenje, čeprav zgolj v otroških očeh, in živel sem za otroke, za šolo. Ja, bilo je fantastično. V razred sem prišel s kitaro, zares razpoložen. In potem smo 'špinali' – pri pouku angleščine zato, da sem se jaz malo angleščine spomnil, pri slovenščini pa zato, da so otroci videli, kako je ljudska pesem tisto najbolj žlahtno, kar lahko odnesejo s seboj v tretje tisočletje. Še danes se rad spominjam teh časov. V času poučevanja na Krasu pa sem se tudi privajal poklicu pesnika, odmaknjenega od družbene scene.« (Magajna 2003: 58)

Kot mi je zaupala sedanja ravnateljica Osnovne šole Dutovlje Doris Orel, ki je bila v času učiteljevanja Andreja Žigona na Krasu njegova sodelavka, je bil Žigon »zelo srčen človek, ustvarjalen, zelo čustven – senzibilen. Najbrž prav zaradi tega nagnjen k depresivnosti. Bil je posebež z 'velikim' srcem.« Potrdila je, da je pouk večkrat popestril s kitaro, v več vaseh na Krasu pa je igral tudi Miklavža in Dedka Mraza. »Veliko je hodil na Kras – dokler so mu moči dopuščale. Prijateljaval je z nekdanjo sodelavko – učiteljico naše šole gospo I. T. iz Dutovelj. Bila mu je druga mama,« je še dodala Orlova.

Na Krasu je Andrej Žigon ostal leto in pol, potem pa se je z vso prtljago in pohištvom vrnil k mami v Logatec. »Zaprl se je vase, se boril s strahovi in prikaznimi, dokler ni začutil, da bolečina popušča. Spet si je zaželel med ljudi. Sprejel je novo ponudbo za delo, tokrat v osnovni šoli na Rakeku. Kazalo je, kot da se je bolečina zarasla. Poučeval je z vsem žarom. Učenci so ga imeli radi in se danes še spominjajo njegovega malce nenavadnega, toda uspešnega poučevanja.« (Krišelj Grubar 1998: 186) Žigon se je v tem času ponovno zaljubil. »Tokrat v dekle, ki ga je sprejelo z vsemi njegovimi morebitnimi pomanjkljivostmi. Vsaj na začetku je kazalo tako. Imela sta se rada. Andrej pravi, da je bila njuna ljubezen svetopisemskega značaja. Šlo je na vse ali nič. Za življenje in smrt. Toda tudi z njo so se kmalu začele težave, saj je bila punca sama zaradi različnih razlogov tesnobno razdvojena. Stiska se je poglobila. Andrej je po nasvetu psihiatrinje moral na bolniško. Nekega jutra pa se je spet prebudil prerojen. Odšel je nazaj v šolo in povedal, da se počuti sposobnega za nadaljevanje dela. Zaradi svojih nepredvidljivih stanj, večnih nihanj, ki se nikoli niso popolnoma umirila, je v šoli izgubil zaupanje.« (n. d.: 187)

Fotografija 6: Andrej Žigon kot Sveti Miklavž s kitaro v cerkvi.

Psihiatrična bolnišnica

Dr. Borislava Lovšin je Andreja Žigona poslala v Bolnišnico za duševne bolezni Ljubljana na Poljanskem nasipu. »Andrej pravi, da so ga na finto in v sramoto naše medicine, rekoč, da gre na specialni pregled, odpeljali v norišnico. V čisti treznosti je osebje začel spraševati, zakaj je

tam. Namesto odgovora je dobil injekcijo. 'Ta zahrbtno. V rit. Te sesuje kot babilonski stolp.' Najprej eno, pa še eno, dokler ni vidno oslabil. 'Postal sem kot pajek na belih tankih nogah, dokler se nisem sesul na tla in je pena udarila na usta.'« (n. d.: 186) Na zaprtem oddelku ga je obiskoval prijatelj Peter Kolšek z ženo, je povedal Andrej za film Primoža Godine in dodal, da se je njegovo takratno dekle, študentka slavistike in Logatčanka M. B. v bolnišnici celo poročila z njim, da bi mu pomagala priti na svobodo: »Po dveh dnevih pa je bil najbolj srečen v življenju, ko ga je obiskala njegova takratna punca. Osemindvajset juter je prihajala dan za dnem in zato ji bo do konca življenja hvaležen, pa čeprav ga je potem doma pustila 'crkavat' in odšla z njegovim prijateljem. Prepričan je, da mu je ona vrnila zdravje in ne slovenska psihiatrija. Še dvakrat je pristal v bolnišnici. V drugo brez zdravniške opore. V tretje, pravi, ko so tanki JLA 'povešenih rilcev ljubili asfalt proti Kalemegdanu.'« (n. d.)

Andrej Žigon in njegova takratna žena M. B. sta se kmalu po njegovem prihodu iz bolnišnice ločila na Vrhniki, njegova potreba po »eksplozivni izpovednosti« pa je ravno v njegovih prelomnih življenjskih trenutkih narasla – takrat je moral vsak teden »prav aktualistično eksistencialno izkušnjo povedat na Valu 202 ali pa v nočnem programu«. (Žigon za film *Aleluja Andrej Žigon*)

Sodelovanje z Radiem Slovenija

V osemdesetih letih je med valovanjem čustev in razpoloženj v svetlejših trenutkih sodeloval z nacionalnim radiem in pripravil nekaj »odmevnih intervjujev z navadnimi ali na različne načine zaznamovanimi ljudmi.« (Kolšek 2004: 101) Kot nam je povedala takratna Žigonova sodelavka Mija Škrabec Arbanas, »je bil Radio tam nekje od začetka osemdesetih Dreječev drugi dom. Njegovi takratni prispevki so sodili v zvrst dokumentarnega in literarnega novinarstva – šlo je za intervjuje, reportaže, glose, ki smo jih objavljali tako v programu Vala 202 kot na nočnem programu, ki je bil tedaj v domeni prvega programa Radia Slovenija. Res nekaj malega teh posnetkov je nekje celo ohranjenih. V tistem času je sodeloval tako z menoj kot s takratnim odgovornim urednikom informativnega programa Daretom Miličem, ki je bil njegov sokrajan, pa Tanjo Zrnich, ki je zdaj že v pokoju, Metodom Pevcem, ki je tedaj ravno začel novinarsko pot na Valu 202 in jo nadaljeval v uredništvu za kulturo, pozneje seveda kot režiser in scenarist, Andreja je vključil tudi v svoj filmski prvenec *Carmen*. Kolikor se spomnim, sta med drugim posnela reportažo v nočni Ljubljani. V devetdesetih letih, letnice se ne spomnim natančno, se je popolnoma predal zbiranju prispevkov za 'smetiščarje' na Madagaskarju. Na Valu 202 smo mu takrat objavljali obvestila za prireditve, ki jih je organiziral zanje, mu pomagali pri

vzpostavljanju kontaktov z dobrotnikom Petrom Opeko, skupaj nagovarjali morebitne darovalce, pripravili kar nekaj pogovorov s Petrom Opeko, pa seveda tudi z Andrejem.«

Upokojitev

Andrej Žigon se je leta 1986 invalidsko upokojil, dobival po njegovih besedah »mizerno penzijo – 36 jurjev« (Krišelj Grubar 1998: 187) in še več let nihal med življenjem in smrtjo. »Jasno je zaznaval samo dve obdobji: ko je bil do okolja pravičniško sovražno razpoložen in ko se je to sovraštvo obrnilo vanj, proti njemu samemu in se skoraj uresničilo v poskusu samomora. V najhujši krizi je šel gol čez gornji Logatec do cerkve in padel pred Kristusa. Ko mu niti tretji poskus samomora ni uspel, se je odločil za življenje. Smisel je našel v dobroti. Postal je znan kot božji klatež, njegov boemski način življenja ni imel za mar nič splošno funkcionalnega, konvencionalnega in sistematičnega. Prepričan je bil, da je bilo obdobje depresij in okušanje dna najbolj rodovitno.

Svojo hvaležnost do življenja, podkovan z grozo trpljenja, je izrazil v pesmi« (n. d.: 187, 188) *Rojen iz ljubezni za ljubezen*. V njej se posveča motivom ceste in srca, cigana in žrebeta, murna in dobrave, prijateljev, ljube in samomora, matere in življenja ter očeta. Zadnjega verza v nekaterih različicah ne najdemo. Gre za besedilni svet, ki pravzaprav opiše Žigonovo življenje – vse kar je imel rad in ga je izoblikovalo. V prvih šestih verzih ponavlja isti skladenski vzorec in uporablja stopnjevanje – s pomočjo metonimije nas spomni na prelomne točke svojega življenja. Tako nekako izvorni spomin, lahko tudi izvorni greh pripisuje prostranemu morju in drugačnemu umu norcev, ki je zaznamoval tudi njega. Na cesti je Andrej Žigon živel – potovanja so mu dajala svobodo, zavetje pa je vedno našel v objemu narave. Stik z ljudmi, najbližjimi ali pa odsotnost družbe, prijateljstva, ljubezni sta ga pripeljala do najbolj črnih misli. Tudi takrat pa ni pozabil na svojo mamo, s katero je živel vse življenje. Od vseh teh verzov je ločen le eden in nosi težišče sporočila pesmi – lirski subjekt je hvaležen materi, prijateljem in partnerkam, norcem, ciganom in naravi, očetu pa nima biti za kaj. Ekspresija pozitivnih emocij pade na najnižjo točko – razočaranost, da eden od staršev zanj ni naredil ničesar. Pesnik se torej zaveda, kaj vse ima, pa čeprav mu to prinaša le osebno zadovoljstvo, boli pa ga, da očeta ni poznal, in temu očitno pripisuje zelo velik pomen, kar dokazuje predvsem tisti sedmi (nenujni) verz. Čeprav minimalistično, nam uspe pesnik prav z uporabo metonimije slikovito opisati svoje stanje duha.

Rojen iz ljubezni za ljubezen

Morju in norcem sem dolžan studenčni spomin.
Cesti srce.
Ciganom žrebeta.
Murnu dobrave.
Prijateljem in ljubi ljubezen do samomora.
Materi življenje.

Očeta sem samo enkrat videl.
(Moj Bog, zakaj si me zapustil!?)

Druga pesniška zbirka

Leta 1986 je Žigon objavil drugo pesniško zbirko *Krt v sedlu*, in sicer na pobudo urednika zbirke Rob pri koprski založbi Lipa Jaše Zlobca.¹ V filmu *Aleluja* Andrej Žigon pesnik pove: »Krt v sedlu – metafora ne more boljše izrazit protislovne vsebinske nabitosti. Silno hrepenenje žene krta k svetlobi, ki ga oslepi, in pada vedno globlje z vedno težjo svinčeno spoznavno rano

---

¹ 27. decembra 1986 se je pogovarjal tudi z radijskim novinarjem Silvom Terškom. Ta je v svoji knjigi *Iskanja* objavil Žigonov monolog o svojem življenju: »Jaz sem Nejc. Tikala se bova. Prej si mi zabičal, naj ne preklinjam. Vseeno oprostite, če bo padel kakšen zidarski ocvirk. Proletarski mulc sem in nimam kožuha na jeziku. So nekatere stvari v življenju kot položene na dilo, kjer si se rodil. Čutim mrzav rodov, ki jih nosim na petah. Očeta nisem imel. Ves čas sem brskal za resnico, o kateri pravi Cankar, da je posoda vsega lepega in svobodnega in večnega. Nisem se rodil v veliki beli hiši, temveč v nizko velbani izbi devetega prvega istega leta na oblačen dan, tako da se mi je prvič posvetilo, ko sva s trebušasto babico udarila v prag in je mati strašansko zatulila v rovtarskem narečju: »Po gasilceeee!« Se dobro spominjam! Rano mladost sem preživel dobro vzgojen, vsa čast materi - ampak slabo oblečen. Vsako leto sem si zlomil roko ali zlasal sosedovo rdečelasko. Po očetu sem podedoval sam božji puf in smisel za divje taborjenje. Prvič sem se tragično zaljubil v prvem razredu... Do trinajstega izpita na slavistiki se mi še sanjalo ni o narodni zavesti! Ja, ljubi Kranjci, kdo bo pa rundo plačal? Kadim, če imam. Umreti mislim kasneje. Konec!

Sprašuješ me o materi in njenem vplivu name. Vem, da si preštudiral Freuda. Danes so imeli v vasi upokojenci zabavo, pa se mi je hudo storilo, ker je šla prej ven kot druge. Ves ta šmoren je spleten iz družbenih korenin strahu, ki delujejo iz pet navzgor in skozi srce v glavo. Strah me je in ne maram avtoritet. Avtoriteta je tapeta naše družbe in strah je njen odmev. In če si erotično »nafedran«, že zamala težko uskladiš vse to, težko preprečiš, da se ne »fentaš« Napisal sem dve pesniški zbirki. Fotografiram. Vem, da je to naše življenje hudičevo naključje in veliko let se moraš truditi, preden najdeš ključ. In ko te tisti ključ, nekakšen lunin trnek, potegne, fotografiraš. Slika uspe in jaz jo podarim. Kadar nimam denarja, računam. Brez ključa je najbolje molčati. In molk? Molk je težji od svinca, zlahnejši od razgretih besed igranega bega. Iztrgati svetu ranljivo sozvočje ... pa si le čudno naključje vsega in ničesar; se spominjaš in si vesel, da je tako ali drugače, rediš se od zelja, ocvirkov in nisi izbirčen...!

Včasih pravijo, da s svojim početjem, tudi s svojo pojavo in poezijo dražim ljudi. Hvala bogu! Ven iz naslanjačev jih je treba spraviti, pretipkati jih je treba in Črtomir se mora vrniti iz Ogleja. Pretipkati jih je treba s strojem, ki bo tipkal skozi žile. Ta narod ni vreden, da pada nazaj v naslanjač. Ne potrebujemo le dva tisoč znanstvenikov do leta 2000, potrebujemo dva tisoč manj samomorov. Ljudje ne znajo več človeka objeti, četudi je njegov notranji glas ošiljena resnica. Vsi ljudje smo in bi morali biti umetniki, to hkrati pomeni, da bi morali znati živeti. Umetnik je vsak, ki danes pošteno živi. Ampak umetnikov ni več, ni več poštenih ljudi v Sloveniji. Kdo pa še danes kaj da na izrečeno besedo? Tisti, ki kaj da na besedo, je norec in ga spravijo v norišnico.

In ženske? Povsod so ženske zraven. Moja stara mama je recimo imela v glavi več železa kot vse konvertibilne jeklarne-in to od regrata. Pet let je že, odkar je umrla. Dala mi je, kar mi ni mogla dati kompletirana oblazinjena slovenska družina. Seveda, tudi dosti bolečine. Dala mi je smisel za moč besede in po starem očetu tisto, kar me žene naprej - donkihotovsko kopje. Bil sem zidar. Po svetu sem se potepal in v šoli učil našo mladino. Zeleni oblaki, to je moja prva pesniška zbirka. *Krt v sedlu* druga. Slovenska kultura pravi: gospa, boste stoje ali sede rodili! Slovenska kultura je donkrasovska. Mlati s svojo kravato in glavo po odru, nazaj pa odmeva: kakšno samoveličje! Kultura pa bi se morala odpreti. Ljubiti pomeni dajati, in ko ljubiš, tudi odmevaš. To je pošteno. Žal ni nihče pošten, ne jaz ne ti, če si pogledava v obraz.« (Teršek 1995)

in vendar ne odneha in končno božje usmiljenje tega krta spravi nazaj v zemeljsko usodo. Tako da blagoslavljam ekstatična stanja, v katera nas poriva družba, v kateri je tako malo resnice, še manj ljubezni in pa sočutja.« (Žigon za film *Aleluja* Andrej Žigon)

Kot je znano in lahko preberemo v Dolenjskem listu (20. november 1997), je Žigon pripravljaj tudi tretjo pesniško zbirko, ki pa je ostala samo ideja. Želel si je objaviti tako imenovani *Regratov venec* – »nekakšen manifest vsega svojega duhovnega početja«, lahko preberemo v spremni besedi Petra Kolška, ki je opravil uredniško delo za posthumno izdano zbirko s prav takim naslovom – *Regratov venec*. Izdala in založila jo je Mohorjeva družba iz Celovca. V njej so zbrane pesmi obeh Andrejevih zbirk – *Zeleni oblaki* in *Krt v sedlu* – ter še nekaj do takrat neobjavljenih. Kolšek je bil namreč prepričan, da je »regratov venec« vsa Žigonova poezija, čeprav si ga je Andrej zamislil drugače – kot nekakšno poslanico s citati slovenskih pesnikov in svetega pisma ter lastnimi verzi. Obstaja nekaj različic *Regratovega venca*, vendar vse nedokončane. Zadnje – ustno – je nekaj dni pred svojo smrtjo v bolnišnici zaupal kameri Primoža Godine. Prvič je bila ustno objavljena v filmu *Aleluja Andrej Žigon*, v pisni obliki pa jo z dovoljenjem Godine prvič objavljam v tem diplomskem delu (str. 49–54).

Andrej Žigon je življenje jemal kot »nerazvozljivo, nikoli do konca pojmljivo sidrišče božje-človeških naključij, ker šele 'naključje naključja je ključ, slučaj slučaja luč, ki jo prižiga Bog – zaljubljena poštenost«. (Krišelj Grubar 1998: 188) Kot ugotavlja že avtorica knjige Trinajst odklopljenih, je tudi ta Žigonov stavek, »ali popoln bistroumen nesmisel ali pa nosi tako pomensko težo, da ga človek lahko prebira in ponavlja cele dneve, pa še ne bo prepričan, da ga je v celoti doumel.« Tako kot drugi, ki smo ga imeli priložnost spoznati, pa meni: »Če ga poslušáš površno, pomisliš: en norec več. Ko pa mu prisluhneš, se prepustiš, začutiš, koliko teže nosijo njegove misli. Koliko bridkih in veselih človeških izkušenj je v njegovih zgodbah, strnjenih v pesniški obliki.« (n. d.)

Fotografija

Še eno leto je bilo za Andreja Žigona prelomno. Najprej smo ga namreč spoznali kot pesnika, ki je po dveh pesniških zbirkah opustil sistematično ukvarjanje s pesništvom. Po prometni nesreči si je kupil prvi fotoaparat in tudi z njegovo pomočjo postal poznan ter priljubljen »božji sel«: »S fotografiranjem sem se začel ukvarjati takoj, ko sem lahko po nesreči kupil fotoaparat. Fotografija je bila, in je še danes, moj skriti zaklad, saj v sebi nosi več kot zgolj vidno podobo; nosi občutje, nosi pesem, nosi smeh, nosi atmosfero in dušno znamko ujetega trenutka. Doma

imam toliko fotografij, da na njih dobesedno spim – pod posteljo, nad mizo, po omari, nad omaro, za omaro, pod blazino ... Fotografija mi ne predstavlja zgolj zgodovinskega zapisa, ampak je utrip duše, časa, in prav zato je tako dragocena,« je povedal novinarki Maši Zupančič za *Notranjske novice* leta 2002 (10. maj). Andrej Žigon je skupaj s fotografom Markom Filliesom s fotografijami opremil celo roman *Carmen*, ki ga je Metod Pevec pri Prešernovi družbi izdal leta 1995.

Fotografija 7: na levi slovenski misijonar na Madagaskarju Peter Opeka, na desni Andrej Žigon.

Madagaskar

»Leta 1992, ko se je potikal po Goriških Brdih, kamor se vsako leto vrača in tipa za koreninskim življenjem, se je zgodil čudež. S prijateljem Petrom sta bila v cerkvi v Šmartnem, kjer sta se pogovarjala z župnikom. K njima je pritekel fantek, star kakih deset let, in ves navdušen povedal, da je v neki knjigi našel nekoga, zelo podobnega Andreju. Ta oseba je bil Pedro Opeka, misijonar na Madagaskarju, ki že več let pomaga tamkajšnjim brezdomcem s smetišč živeti človeka vredno življenje. Ko ga je Andrej tudi sam zagledal na sliki, se mu je zazdelo, da gre za božji klic. Kot bi ga udarila strela, se je odločil, da bo tudi sam svoje življenje posvetil zbiranju denarja za lačne in pomoči potrebne na tem daljnem otoku.« (Krišelj Grubar 1998: 189) V filmu *Primoža Godine* Andrej Žigon pove, da so se takrat njegova samomorilska nagnjenja končala. Začel je živeti za Madagaskar in tamkajšnje »smetiščarje« ter zaradi svojih akcij fotografiranja, prodajanja fotografij, organizacij dobrotelčnih koncertov in literarnih večerov postal po celi Sloveniji poznan dobrotnik, ki je zaradi svojega pozdrava dobil vzdevek Aleluja. Pri humanitarnem delu so mu pomagale šole, Cerkev in estradni umetniki. »Odslej je

bila dobrodelnost njegov poklic, ki ga je opravljal – kakor je vedel in znal. Svoje stanovanje v rojstni hiši v gornjem Logatcu je – ob mami, ki je z njim trpela, kakor je on z njo; umrla je dve leti pred njim – spremenil v delavnico in dobrodelno 'centralo'. Tako je ostalo do smrti, le mesec pred njo se je, z upehanim srcem (v prenesenem in zlasti dobesednem pomenu) preselil v logaški dom za ostarele.« (Kolšek 2004: 101) Od takrat naprej je bil še bolj pogosto ob cesti – z dvignjenim palcem desne roke, torbo in nepogrešljivim fotoaparatom.

Fotografija 8: eden od kolažev z razglednicami, fotografijami in verzi, kot jih je podarjal in v dobrodelne namene prodajal Andrej Žigon.

Žigon je bil prepričan, »da je največji čudež tega in onega sveta spreminjanje človekovega sovraštva v ljubezen.« (Krišelj Grubar 1998: 189) Čutil se je poslanega, njegov vzor pa je bil Kristus, ki ga je metaforično rad poimenoval »sonce razdajajoče in luna odpuščajoča«. Kot je opazila tudi Urška Krišelj Grubar leta 1997, je Žigon »približno vsake pol ure po zelo treznem in razumskem pogovoru odplaval nekam proč, kjer se je popolnoma sprostil in se po nekaj minutah spočit vrnil med žive. Sprva se mi je zdelo to precej nenavadno, zmedeno. Kot da bi mu zmanjkalo koncentracije. Andrej mi je razložil, da je to njegova ohranitvena poteza, da so taki ljudje, ki kdaj pa kdaj odpotujejo v neznano, raziskovalni. Po drugi strani pa so na sledi

samemu sebi. Gre za dvojno kontrolo: 'Stroj je navidezno ustavljen, čeprav še vedno deluje naprej.'« (n. d.: 190)

Fotografija 9: Andrej Žigon med otroki na Madagaskarju.

»Andrejev vzornik Pedro Opeka, ki je v njem prebudil nov življenjski smisel, se je rodil v Argentini. Pedrova starša, po rodu Slovenca, sta takoj po vojni pobegnila čez lužo, njun sin pa se je v sedemdesetih vrnil v Slovenijo, kjer je doštudiral teologijo. Po študiju je kot misijonar odšel na Madagaskar. S svojim humanitarnim delom je znan po vsem svetu. Je glavni pobudnik za gradnjo mesta upanja – misijonske vasi, kjer je svoj prostor našlo že okoli 15.000 revežev s smetišč. Nekaj zaslug pri tem ima tudi Andrej, ki večkrat na leto organizira razne kulturne dobrodelne prireditve, prodaja razglednice, koledarje, naproša bolj bogate za pomoč in ves prejeti denar nameni prav za gradnjo slovenske vasi na Madagaskarju.« (n. d.: 191, 192)

Andrej Žigon je s pomočjo prijatelja Anteta Vladiča, direktorja podjetja Naklo, in Občine Logatec likovno opremil dva koledarja *Dušni obrazi slovenske krajine* (leta 1995 in 1996) s svojimi fotografijami »vaških posebnostev«, kot jih je sam imenoval. Eden iz leta 1996 je še vedno shranjen v narodni in univerzitetni knjižnici, kamor ga je nesel Žigon sam. Sicer pa je tudi koledarje, tako kot svoje pesniške zbirke, ki si jih je vedno izposojal, raz(pro)dal za svoj ljubi Madagaskar; pred tem pa je svojo dobrotelost usmerjal v boj proti zasvojenosti slovenske mladine z drogo. Da je šel denar v prave roke, je potrdilo pismo Pedra Opeke, ki ga je iz Antanarive poslal 6. septembra 1997: »Dragi Andrej! Hvala lepa za vse, kar narediš doma v Sloveniji, za naše ljudi tukaj. Vsak tehnični material bi nam zagotovo prav prišel. Posebej razno orodje, na primer lopate, krampi, kladiva, samokolnice in podobno. Tudi majhen betonski

mešalec bi nam zelo prav prišel, žebliji in ostalo. Seveda problem je v tem, ker se tudi iz kontejnerjev, zabojnikov veliko stvari izgubi in za določene stvari je carina zelo visoka. Ali bi nam lahko pomagali plačati tudi carino? Najlažje pa si pomagamo, če nam pošljete pomoč v denarju. Tebi in vsem, ki s teboj sodelujejo, še naprej veliko sreče pri vseh vaših akcijah. Te prav lepo pozdravlja Pedro Opeka.« (n. d.: 192) Tako Pedro Opeka kot Andrej Žigon sta bila tudi nagrajenca akcije revije *Naša žena* z naslovom *Ljudje odprtih rok*, kar si lahko ogledamo tudi v filmu *Primoža Godine*.²

Andrej Žigon je kasneje Madagaskar tudi obiskal, kot sam pravi – z veliko pomočjo Marjana Podobnika. Tja se je podal na prošnjo Pedra Opeke, ki ga je želel spoznati, in sicer z ekspedicijo ljubljanske Medicinske fakultete. Do konca svojega življenja je Žigon – za boljše življenje na Madagaskarju – zbral, po njegovih besedah, več kot šest milijonov tolarjev. (Žigon za film *Aleluja Andrej Žigon*)

---

² Na spletnem portalu Slovenske tiskovne agencije (www.sta.si) je bil 14. novembra 1996 objavljen tale članek:

»Slovesnost ob zaključku akcije Ljudje odprtih rok

V prostorih Narodne galerije so danes ob zaključku akcije Ljudje odprtih rok – ki jo letos že tretjič zapored prireja revija *Naša žena* – slovesno razglasili priznanja izbranim ljudem za njihova dobra, plemenita in človekoljubna dejanja. Desetčlanska komisija je med 50 predlogi izbrala darovalca, dobrotnika, pobudnika dobrih del, izjemno osebnost leta ter štiri vzornike; 42 posameznikom in posameznicam, ki s svojim delom, denarjem ali obojim lajšajo stiske soljudem, pa so podelili zahvalne listine. Nagrajencem je zahvale in priznanja izročila soproga predsednika države Štefka Kučan.

Za darovalko leta je komisija izbrala Anko Demšar, profesorico angleškega in francoskega jezika v svobodnem poklicu iz Mlake pri Kranju; za dobrotnika sta bila izbrana zakonca Lili in Dušan Kulovec, specialna pedagoga zaposlena v Mladinskem domu Malči Beličeve v Ljubljani; za pobudnico dobrih del so letos razglasili Andrejo Razlag, dijakinjo 4. letnika ptujske gimnazije; posebno nagrado za izjemno osebnost na področju človekoljubnih del, katere dejanja so odmevna doma in v tujini, pa so podelili Pedru Opeki, sinu slovenskih staršev, rojenemu v Argentini, članu Misijonske družbe lazaristov na Madagaskarju. Pedro Opeka zaradi številnih obveznosti na današnji slovesnosti ni bil navzoč, v njegovem imenu pa je nagrado prejel Jože Planinšek. Vsi štirje so prejeli zahvalno listino in zlatega golobčka, posnetek okrasne zaponke iz 5. oz. 6. stoletja, ki so jo našli v Ajdni nad Potoki v Gornjesavski dolini. /.../

Akcijo je ob podpori ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter pod pokroviteljstvom soproge predsednika države Štefke Kučan priredila revija *Naša žena*.«

Fotografija 10: Andrej Žigon s člani glasbene skupine Čuki med snemanjem videospota za pesem *Poletna* na slovenski obali.

Film in televizija

Še preden je Žigon dobil to pismo, je postal tudi medijska zvezda. Opazili naj bi ga na cerkniškem pustnem karnevalu, in sicer leta 1997. »Glasbena skupina Čuki je iskala glavnega igralca za snemanje TV-spota njihove uspešnice 'Poletna.' Na avdicijo so povabili precej možakarjev, ki naj bi bili primerni za vlogo mornarja. Režiserju Vojku Anzeljcu nihče ni bil pravišnji. Iskali so naprej. In potem je Vinko, član skupine, ki je pesem tudi zapel, predlagal Andreja, ki ga je poznal od prej. Pripeljal ga je na avdicijo. Vojko je po prvih poskusnih kadrih vedel, da so našli pravega.« (n. d.) V enem dopoldnevu in popoldnevu so v Izoli, Portorožu in na solinah posneli spot za pesem *Poletna*. Anzeljc je režiral tudi oddajo televizijske hiše POP TV *Odklop*. Andreja si je zamislil tudi kot gosta te oddaje. Vsaka oddaja serije *Odklop*, ki jo je vodil zdravnik in igravec Borut Veselko, je prikazovala popolnoma običajne ljudi, ki so zaradi nečesa, kar počnejo ali svojega načina življenja popolnoma drugačni.

Tričlanska ekipa skupine Mangart, ki je pripravljala in snemala oddaje *Odklop*, je Andreja Žigona na njegovem domu obiskala v letu 1997. »V njihovih glavah je hitro nastal scenarij: oddaja se bo začela z Andrejevim avtoštopom, mimo se bo pripeljal Borut, ki ga Andrej s svojo nenavadnostjo prepriča, da ga odpelje domov v Logatec ... Tam ga pospremi do njegove sobe, ki je zaradi svojega nereda prava atrakcija. Potem se sprehodita do 'Andrejevega križa' v hosti, kjer Andrej pripoveduje o nenavadnih premetavanjih iz svojega življenja. Za vrhunec pa naj bi posnela skupno sliko Kučana in Rodeta. Zasukalo se je nekoliko drugače ... Andrej je tistega dne res štopal proti domu, v Zgornjo Fovšijo kakor v šali poimenuje svoj rodni kraj. Borut pa

se je pripeljal mimo. O Andreju ni vedel veliko in izkušnje so kazale, da je najbolje tako. Ko mu je ustavil, ga je Andrej takoj blagoslovil s svojim pozdravom: Aleluja, s poudarkom na A. Prvi vtis je bil zelo močan. Borut je želel izvedeti kaj več. Andreja ni bilo treba dvakrat prositi. Svojo življenjsko zgodbo, strnjeno v simpatično pripoved, pove vsakemu, ki ga hoče poslušati. 'Rodil sem se nizko velban in žilav 9. 1. istega leta, na oblačen dan, tako da se mi je prvič posvetilo šele, ko sva s trebuhasto babico udarila ob prag in je mati strašno zatulila v rovtarskem narečju: 'Po gasilce!' Se dobro spominjam. Prvič sem se tragično zaljubil v prvem razredu, ker je imela Verica na riti strgane hulahopke. Rano mladost sem preživel dobro vzgojen, slabo oblečen, vsako leto sem si zlomil roko ali zlasal sosedovo rdečelasko. Po očetu sem podedoval sam božji puf in smisel za divje kampiranje. Do 13. izpita na slavistiki se mi se sanjalo ni o narodni zavesti: 'Ja, lubi Krajnci, kdo bo pa rundo plačal!' Kadim, če imam. Umreti mislim kasneje. Konec. Konec!!! NE!!! Konec koncev: Po Kritstusu – čudenja začetek!!! Zdaj je pa res konec, ampak samo pesmi.'« (n. d.: 192, 193)

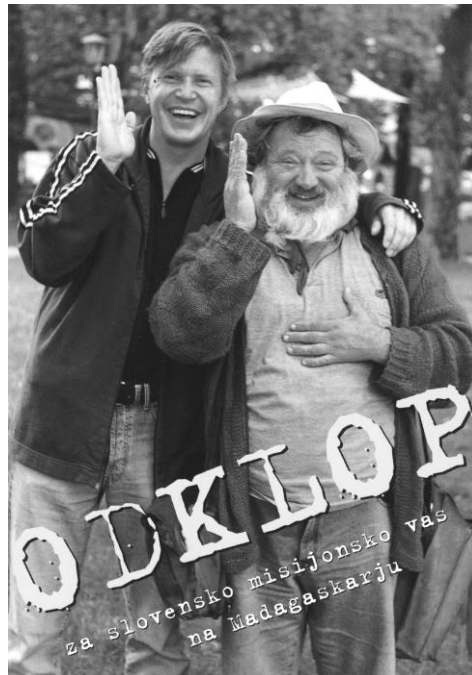
V tretji oddaji serije *Odklop* je v večini govoril Andrej Žigon, predstavil svojo življenjsko zgodbo in prizadevanja za Madagaskar. Z Borutom Veselkom jima ni uspelo posneti fotografije takratnega predsednika Milana Kučana in metropolita Franca Rodeta, zato pa sta se fotografirala sama in nastala je zelo znana razglednica, s pomočjo katere je Žigon zaslužil nekaj dodatnih tisočakov za Madagaskar. Ekipa glasbene skupine Čuki, prijateljev in skupine Mangart mu je pomagala pripraviti še dobrodelno prireditev v Logatcu, na kateri so zbrali takratnih 500 tisoč tolarjev.³

Andrej Žigon je potem tudi s pomočjo večje medijske prepoznavnosti nadaljeval svoje poslanstvo. Načrtoval je pot na Madagaskar in pripravljaj svoj *Regratov venec*. Do konca svojega življenja je fotografiral, podarjal kolaže, pripravljaj razstave in prireditve, da bi za

---

³ »Potem sta mimogrede organizirala še dobrodelno prireditev, kjer so sodelovali najrazličnejši slovenski estradniki. Tako je bilo v oddaji. V resnici so bili glavni organizatorji predstavniki glasbene skupine Čuki, veliko je pomagala ravnateljica logaške knjižnice Alenka Furlan, Ante Vladič, Andrejev prijatelj iz mladih dni, pa produkcijska skupina Mangart, vsi nastopajoči ... Določili so datum prireditve, 4. julij 1997. Dan, na katerega je Andrej težko čakal. Logaška dvorana je bila že nekaj ur pred začetkom programa razprodana. Nastopajoči so imeli generalko. Glavnega akterja - Aleluje pa ni bilo. Kot bi se udrl v zemljo. Ozračje je postajalo naelektreno, saj si je bilo brez Aleluje prireditev težko predstavljati. Organizatorji so pričakovali marsikaj, veliko improvizacije, možne zaplete, toda tega, da Aleluje enostavno ne bo, pa ne. Zamenjava ni bila mogoča. Ura se je bližala osmi, občinstvo je postajalo nestrpno. Na oder je prišel napovedovalec. Potem pa se je tik pred zdajci od nekod prikazal nasmejani Aleluja, s polnimi rokami breskev. Nastopajoči in tisti, ki so vedeli za izginotje, so si oddahnili. Vsa vprašanja o tem, kje se je toliko časa zadrževal, so bila odveč. Aleluja sploh ni vedel, da je kaj narobe. Notranje umirjen, s svojim tipičnim pobožnim nasmeškom je rekel: 'Breskve sem vam prinesel' in odkorakal na oder. Na srečo se je vse dobro izteklo. To je bila ena najlepših prireditev. Ljudje so ploskali do onemoglosti. Izkupiček so namenili na Madagaskar. Sledilo je slovo. Borut, ki je vse skupaj spremljal iz ozadja, je bil tudi na koncu, ko je kot ponavadi pokomentiral gosta oddaje, redkobeseden. Nekaj pa je le povedal: 'Sam nisem tak. Sem pa vesel, da lahko kje srečam takega človeka.'« (Krišelj Grubar 1998: 198, 200)

Madagaskar prispeval kar največ. Njegovo življenje je s kamero spremljal njegov prijatelj Primož Godina, ki je eno leto po Žigonovi smrti – umrl je 16. julija 2003, star 51 let – pripravil dokumentarni film o tem logaškem posebnem; pesniku, učitelju, fotografu, dobrotniku in popotniku. Naslovil ga je *Aleluja Andrej Žigon*.

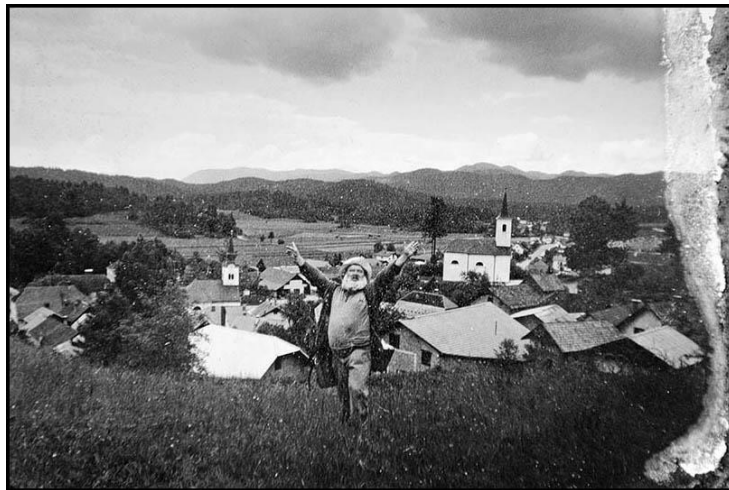

Slika 11: levo televizijski voditelj Borut Veselko in ob njem Andrej Žigon – zelo znana razglednica je nastala med snemanjem televizijske oddaje *Odklop*.

Prezgodnja smrt

Berta Golob je po smrti Andreja Žigona v *Šolskih razgledih* 6. septembra 2003 strnila besede o življenju tega posebnega pesnika, fotografa in dobrodelneža: »Za pragom abrahamovih let je smrt našla slavista Andreja Žigona, znanega daleč naokoli po vzdevku Aleluja. Dopolnil je enainpetdeset nesrečno srečnih, srečno nesrečnih, a tudi srečno srečnih let. Iz rodnega Logatca, kjer je dočakal grob in veličasten pogreb, se je njegova življenjska pot odprla proti Ljubljani. Slovenski jezik je kratek čas poučeval na Rakeku in v Dutovljah; potem je nekaj let živel po geslu Predaj se vetru, naj gre, kamor hoče, a je nepričakovano začel uresničevati njegov drugi del: Vendar ..., ko je najvišji dan, izmeri daljo in nebeško stran. Zapisal se je popotništvu in skoraj ponoreli dobrodelnosti. Bradati posebnež s srcem Malega princa je postal znan po vsej domovini in preko njenih meja. Bogve koliko solidnih bivališč stoji tam na daljnem Madagaskarju iz izkupička njegovih fotografskih razstav in koncertov, ki jih je bil v teku let

organiziral za nepoznane brezdomce. Oprtan s težkim nahrbtnikom, s potovalko in fotografskim aparatom, čakajoč v pripeki, megli in mrazu na prijaznost avtoštoparske sreče je križaril skozi svojo zemeljsko usodo. Prijatelj zavrženih, kakršnega se je počutil tudi sam, je drugoval z znanci in neznanci in vzklikal v svet svoj Aleluja! Preizkušen v bolezni z opaznimi posledicami, nihajoč na robu obupa, se je alelujsko ujel kot vrhovodec na zadnji nitku upanja in se prevesil v neprekinjeno razdajanje obrobnim, pozabljenim, zavrženim. In prav takega ga nista mogla prezreti niti televizija in film in ne osebnosti z družbenega vrha. Diplomant Filozofske fakultete, pesnik z dvema zbirkami, amaterski fotograf z izostreno zenico za vse odklopljene, invalidski upokojenec in srčni dobrotnik klošarjev in misijonarjev, zasopel od nenehne hoje, posebně z visoke kote božje norosti. Pokojni Andrej Žigon Aleluja.« (Golob 2003: 15)

Fotografija 12: Andrej Žigon s klobukom, kitaro in popotno torbo ter rokami proti nebu – s takšno gesto in vzklikom »Aleluja!« je pozdravljal vse okoli sebe.

Revialne objave in prevodi

Andrej Žigon je objavljaj tudi v periodičnem tisku. V reviji *Kristjanova obzorja* je leta 1989 objavil lirični nagovor *Regratova ozimnica*. Pesem *Upanje za božič, novo leto* pa leta 1991 v prilogi *Midva* publikacije *Slovenske brazde* in v koledarju za Slovence po svetu *Slovenski izseljenski koledar* leta 1997. Pesmi Andreja Žigona (*Rojen iz ljubezni za ljubezen, Upanje*) je leta 1992 objavila mednarodna katoliška revija *Communio Kristjanova obzorja*. Kot pesnik se je pridružil tudi Literarnemu društvu Logatec in v društveni reviji *Osrčenje* leta 1994 objavil več pesmi: *Pod snežnim gričem, Zimski sij, Proti Štanjelu angelskem, Na rajskih gričih, Zgorsko pohujšanje, Bodoči ženi: aleluja!, Zima poltena* in črtico *Prva mandatarka za v nebesa*.

Pesmi Andreja Žigona je v nemščino prevedla Milena Merlak Detela (1935–2006), slovenska pesnica, pisateljica in prevajalka, ki se je 9. novembra 1935 rodila v Logaških Žibršah. Velikokrat je prihajala v bližnji Logatec in se družila z Žigonom, od leta 1960 pa je živela v Avstriji. Milena Merlak Detela je kot ena pomembnejših pesnic slovenskega zdomstva pisala v slovenskem in nemškem jeziku. Svoja dela je objavljala v slovenskih, avstrijskih in nemških revijah ter mednarodnih antologijah in izdala več pesniških zbirk, pisala pa je tudi prozo. Prevajala je predvsem slovensko poezijo v nemščino. Prevode Žigonovih pesmi *Prost (Frei)*, *Rojen iz ljubezni za ljubezen (Geboren aus der liebe für die liebe)*, *Polnočni obisk (Die mitternachtsbesuch)* in *Mala Lorelaj (Die kleine Loreley)* je leta 1991 objavila v reviji za mednarodno literaturo *Log*.

Prost

Poljubil sem
cesto
na prašno srce.

Sedaj sem prost.
Zapustil sem včerajšnji dan
z bisago na rami.

Cesta zna ljubiti,
reka tudi.
Sedeš k njenim nogam
in priteče ti
v
naročje.

Rojen iz ljubezni za ljubezen

Morju in norcem sem dolžan studenčni
spomin.
Cesti srce.
Ciganom žrebeta.
Murnu dobrane.
Prijateljem in ljubi ljubezen do samomora.
Materi življenje.

Očeta sem samo enkrat videl.

Polnočni obisk

Slišal sem smrt
po stopnicah hoditi;

Frei

Den gestrigen Tag
habe ich
mit dem Zwerchsack
über die Schultern
verlassen.
Ich küßte die Straße
auf das Herz aus Staub.

Jetzt bin ich frei.

Die Straße kann lieben.
Der fluß auch.
Du nimmst den Platz
bei ihren Füßen
und sie fließt dir
in den Schoß.

Geboren aus der uebe für die liebe

Dem Meer und den Narren
schulde Ich die Erinnerung an die Quelle,
der Straße das Herz,
den Zigeunern das Fohlen,
der Grille die Wiesen,
den Freunden und der Geliebten
die Liebe zum Selbstmord,
der Mutter das Leben.

Den Vater habe ich nur einmal gesehen.

Der mitternachtsbesuch

Ich hörte den Tod
über die Treppen gehen;

gola
je obstala med vrati:
v čeljustih
šop izpuljenih las.

Koliko svetlobe
zmore to jutro,
ko vrtinči sonce
v kačji vrat!

Mala lorelaj

Šipkov vrat na kamniti ogradi
in
kri škropeča med oblaki...

Kaplja,
kaplja
večerni mrak.

V brezno pahnjena Lorelaj
prebudi se v siju mladega telesa;
iz tolmana stopa srnooka,
pramen žitnih las čez goli pas ji vzvalovi.

"Mala Lorelaj, prihaja maj, prihaja maj!"

nackt
blieb er zwischen den Türen stehen:
Im Kiefer
ein Haarschopf.

Wieviel Licht
kann ein Morgen haben,
wenn sich die Sonne
in einen Schlangen hals verengt!

Die kleine loreley

Der Hagebuttenhals auf dem Zaun aus dem Stein
und
das Blut spritzend zwischen den Wolken.

Es tropft,
tropft
die Abenddämmerung.

In den Abgrund gestoßene Loreley,
erwecke dich im Glanz des jungen Körpers!
Die Rehägige steige aus dem Tümpel,
mit der Borte aus den Weizenhaaren
über der nackten Taille!

"Die kleine Loreley, es kommt Mai, es kommt
Mai!"

Vsaj dve pesmi, in sicer Jona Milosa, pa je iz angleščine v slovenščino prevedel tudi Andrej Žigon. Objavljeni sta bili v *Delu* 25. julija 1991 na strani 6 v rubriki *Portret*. Jona Milosa poznamo predvsem kot posredovalca med poezijo jugoslovanskih narodov in švedščino, sicer pa je pesnik, prevajalec in esejist. Rojen je bil 1930 v jugoslovanski Sutjeski romunskim staršem. Diplomiral je iz filozofije na univerzi v Beogradu in študij zaključil z magistrskim delom na Sorboni v Parizu. Od leta 1964 živi v Malmöju na Švedskem kot skandinavist; tam je kot profesor poučeval francoščino za tujce in objavil obsežno antologijo jugoslovanske poezije, ki obsega več kot 150 pesnikov – od tega 40 slovenskih. Milos je prevajal iz švedščine, romunščine, srbsščine, makedonščine in francoščine. Je tudi častni član Društva pisateljev Makedonije in pesnik, ki je doslej objavil vsaj 16 zbirk v romunščini, štiri v švedščini in štiri v srbskem jeziku. Andrej Žigon je prevedel pesmi *Pesnik* in *Smrt je kriva* iz Milosove zbirke *Skozi šivankino uho* (London, 1990).

Gast poetul	Pesnik	Poet
Deci dansul e poet Se mira soacra Si filozof, adauga socrul Strain, soptira vecinii Poezia e bolboroseala goala Din asta nu se traieste Trebuie sa reusim in viata Zambi sotia Cum se hranesc poetii? Ma intreaba la Biroul Muncii Cu vitamine Cu ce le cumpara? Nu le cumpara Le culeg din aer Din carti Din raze Le scot din pamant Latra! Strigara la politie Poetii latra la luna	Torej on je pesnik Je rekla presenečena tašča In filozof, se je nasmehnil tast Tujec So šepetali sosedje Poezija je neumnost Z njo se ne moreš preživljati Me je opomnila žena Od česa sploh živijo, ti pesniki So vprašali na borzi dela Od vitaminov Kje jih dobijo Naberejo jih Iz besed Iz knjig Iz zraka Iz zemlje Lajajo Je zavpil policist Pesniki radi lajajo v luno	So he is a poet Said mother-in-law with surprise And a philosopher, smiled father-in-law A foreigner Whispered the neighbours Poetry is nonsense You can't make your living by it My wife reminded me What do they live on, these poets Asked the labour exchange On vitamins Where do they get them They pick them From words From books From the air From the earth Bark Shouted the policeman Poets love to bark at the moon
Nu latra Doar urla uneori Asta gandeste Are inima in palma Tipa un director Dati-l afara	Jaz ne lajam Le včasih tulim kakor volk.	I don't bark I only cry like a wolf sometimes. (iz romunščine in švedščine prevedla Brenda Walker)

O njem so pisali

O fotografijah Andreja Žigona v cerkniški knjižnici je v časopisu *Delo* 29. oktobra 1992 pisala Marjana Triler: »V knjižnici Jožeta Udoviča je na ogled razstava fotografij Andreja Žigona, ki ji je ta 40-letni v Logatcu rojeni ustvarjalec nadel ime Krpanovska sol butalska. Imel je že 10 samostojnih razstav v Ljubljani, Portorožu, Logatcu, Cerknici in na Vrhniki, predlani pa je dobil prvo nagrado za umetniško fotografijo na natečaju Tivoli. /.../« Kratek opis dela Andreja Žigona je za leksikon Cankarjeve založbe *Slovenska književnost* (1996) prispeval Marjan Dolgan, najdemo ga na strani 537. Simona Fajfar je v časopisu *Delo* 7. marca 1997 povabila na zaključek prodajne razstave Žigonovih fotografij z naslovom *Samo en češnjev cvet v grozi ognja plapolam: odpustiti-ljubiti-roditi!* v Kočevju – izkupiček od prodanih fotografij je Žigon namenil misijonarju Pedru Opeki za gradnjo slovenske vasi na Madagaskarju. O nenavadnem pesniškem večeru z novomeškimi literati in gostom poetom, fotografom, misijonarjem dobrote in »dušo Logatca« Andrejem Žigonom je pisala tudi Lidija Murn. Članek je bil objavljen v *Dolenjskem listu* 20. novembra 1997.

Žigonov prijatelj Peter Kolšek je zapis o smrti dobrotnika objavil že tri dni po njegovi smrti, 19. julija 2003, na sedmi strani časopisa *Delo*. Kot sem navedla že na strani 25, pa se je z zapisom ob Žigonovi smrti v pedagoškem časniku *Šolski razgledi* 6. septembra 2003 od pesnika poslovila tudi Berta Golob. Zelo kmalu po Žigonovi smrti, še leta 2003, je knjigo z naslovom *Andrej Žigon - "Aleluja": srečanje s prerokom* izdal Božidar Magajna. Nataša Benčič pa je za *Notranjske novice* (danes *Notranjsko-kraške novice*), izdane 24. decembra 2004, napisala članek z naslovom *Spomnili so se pesnika*: »Na pobudo pisatelja Marjana Tomšiča so v cerkniški knjižnici predstavili življenje in delo Logatčana Andreja Žigona in njegovo posthumno pesniško zbirko *Regratov venec*. To je bila po prireditvah v Logatcu in Ajdovščini že tretja predstavitev Žigona, ki je umrl lani, star 51 let. Marjan Tomšič je o Andrejčku, kot pravi Žigonu, povedal: 'Bil je božji otrok, ki se je vrgel v deročo reko, ki ga je nosila, čeprav ni znal plavati.' /.../« Citat Andreja Žigona pa je kot naslov za svojo pesniško zbirko uporabil Romano Gasperin – *Upanje je – upanje mora biti*. Knjižico pesmic je izdal v samozaložbi na Jesenicah leta 2005.

Žigonove posthumno izdane pesniške zbirke *Regratov venec* so se lotili štirje pisci recenzij. Jože Štucin je v časopisu *Delo* 3. novembra 2004 na strani 12 prvi opazil in komentiral delo logaškega pesnika. Štucin se opira na besede Žigonovega prijatelja in literarnega zaupnika Petra Kolška, ki je »ponatisnil celoten pesnikov opus ter ga skušal umestiti na pozicijo, ki mu brez dvoma pripada. To je nekje v območju visokega pesništva, v zavetju elementarne lirične izpovedi, podčrtane z osebno tragiko in izrednim poslušom za besedni red. /.../ Poezijo, ki so ji v času nastanka povzdig na Parnas onemogočali glasnejši in izzivalnejši 'ludizmi' in 'karnizmi', pisala pa jo je tudi roka, ki si ni znala (ali hotela) priboriti večje opaznosti ter strokovne pozornosti, je medtem šla skoraj v pozabo. Najbrž tudi zato, ker je bila do skrajnosti intimistična, v nobenem pogledu 'revolucionarna' in v tistem 'pozunanjenem' času preveč osebna, da bi se dotaknila širšega okolja.« Štucin je prepričan, da je bil Žigon pesnik sam po sebi in zunajliterarnih ambicij ni poznal: »Na tej točki je čist in samosvoj, predvsem pa – iskren. Seveda pesmi niso nastajale v 'brezčasju', v zatohlem vakuumu, kjer sta čas in prostor irelevantna, to vsekakor ne – vplivi 'velikih' sodobnikov so opazni, a najraje le kot nekakšni nadrealistični obrati, kot polifono drstenje metaforike in modernistično preigravanje pomenov – izviren pa je način, kako je vse te elemente povzel in poosebil.« Tudi Štucin je opazil Žigonov »čist jezik, lepe besedne zveze in melodiozno besedišče«, njegovo (samo)ironijo, strah in upanje.

V *Sodobnosti* (2005, 10, 1335–1337) je oceno omenjene zbirke objavila Lucija Zelič-Stepančič. Poudarja predvsem »vrtoglavo eksperimentiranje« pesnika, ki ljubi »svežino ustvarjalnega trenutka« in pesmi piše s pečatom fragmentarnosti in »modernističnim zamahom«. Tudi Stepančičeva opazi Žigonovo nihanje med »ljubeznijo in brezupom«, nezgrešljive krajinske elemente, ki »poudarjajo občutek nenehnega tavanja in iskanja« in »marginalno pozicijo« pesnika.

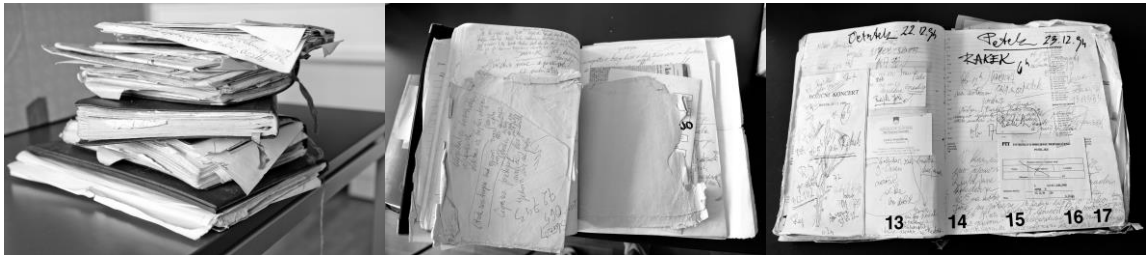
Andrej Lutman se je zbranih pesmi Andreja Žigona lotil v reviji *Apokalipsa* (2005, 87/88/89, 172–174) pod naslovom *Rezget po svobodi: Andrej Žigon, Regratov venec*. Lutman opazi razliko med prvo in drugo pesniško zbirko. Medtem ko prvo označuje z besedami »radoživi verzi«, »znane teme, a morda takrat, za tiste čase izgovorjene prav predrzno«, »veselost in objestnost«, pa druga zbirka po njegovem mnenju poudari »vse mračnejše barve in jih razpne v določen življenjski nazor«.

Robi Simonišek je recenzijo *Izklesani pesniški reliefi samorastniki* objavil v reviji *Literatura* (2006, 179–180, 199–202). »Samosvojo pisavo« Andreja Žigona opraviči z njegovim ustvarjanjem na robu javnosti in modernih literarnih smeri. Opazi njegove močne metafore, s katerimi skuša pesnik »ubesediti nasprotujoče in neizrekljivo«, pa tudi »napetost med izrečenim in praznino«. Piše o »nezavednem avtomatizmu verzov«, Žigonovem konfliktu s samim sabo in senzibilnosti pesnika. Tudi Simonišek zazna prelom v pesnjenju med prvo in drugo zbirko: »Pesmi iz zbirke *Krt v sedlu* so bolj zapletene, svobodne in dinamične.« Poleg tega poudarja pogostejše ironične momente, družbeno kritičnost in jasnost bolečine, ko se pesnik postavi v vlogo žrtve. V zadnjih Žigonovih pesmih se po njegovem mnenju že ustaljenim postopkom pridružujejo »občutki zbranosti, domačnosti in zrelosti«.

Zapuščina

Po smrti Andreja Žigona je skrb za njegovo umetniško zapuščino v soglasju s sorodniki takoj prevzela takratna ravnateljica Knjižnice Logatec Alenka Furlan, ki je Žigonovo delo spremljala mnogo let. V stavbo knjižnice je prenesla številne zvezke, v katere si je zapisoval tako vsakdanje uporabne informacije (imena, telefonske številke, naslove ipd.) kot avtorske in druge verze, ki so v določenih trenutkih privreli iz njega. Zadnja leta je v glavnem uporabljal in predeloval verze, ki so nastali v mladosti. Največkrat jih je pisal na posvetila ob fotokolažih z njegovimi fotografijami, ki jih je podarjal v dobrodelne namene.

Peter Kolšek je literarno vredne zapise iz Andrejeve mladosti objavil v zbirki *Regratov venec*. Poleg zvezkov so iz Andrejeve sobe v logaško knjižnico prenesli tudi na tisoče njegovih fotografij, ki jih je vsaj delno uredil cerkniški fotograf in Žigonov prijatelj Matjaž Žnidaršič. V Knjižnici Logatec pa sta v domoznanski vitrini razstavljeni tudi nepogrešljivi in znameniti Žigonovi spremljevalki – kitara in popotna torba.

Fotografije 13, 14 in 15: nekaj rokovnikov Andreja Žigona, ki so danes shranjeni v Knjižnici Logatec in v katere je zapisoval dnevniške misli, vsakdanje uporabne informacije, verze ipd.

Gospa Alenka Furlan, ki se je potrudila zaščititi zapuščino logaškega pesnika in dobrotnika, je z Žigonom prijateljevala mnogo let. Spoznala sta se leta 1982, ko je delala v Delavski knjižnici v Ljubljani, stike pa sta še bolj poglobila, ko se je 1987. zaposlila v Knjižnici Logatec in začela z arhiviranjem plakatov, vabil, koledarjev ipd., ki jih je za svoje dobrodnele aktivnosti pripravljala Žigon: »Spremljala sem ga ob veselih trenutkih in tudi ob mnogih krizah, v teh trenutkih ga je reševal edini cilj njegovega življenja: pomagati revnim na Madagaskarju prek Petra Opeke s fotografijami in koncerti. Zdravje mu je zelo pešalo, a nihče ni pričakoval, da je tako slab. Umrl je, ko sem bila na dopustu v Dalmaciji, zato se nisem mogla udeležiti pogreba. Takoj po prihodu domov sem prekinila dopust in obiskala njegovega brata. Podpisal je izjavo, da smem odnesti Andrejeve literarne stvari v knjižnico. Ob prvem obisku sem, kot priči dogajanja in tudi za pomoč, s seboj vzela sodelavko Ivanko Merljak in sestro iz doma Marije in Marte. Andrej je živel že dolgo sam, že po naravi je bil bohem, zato je bilo stanovanje v temu primernem stanju. Vse razmetano, brez reda, vse pomešano. Zelo težko je bilo sortirati, kaj odnesti in kaj vreči stran. Kmalu smo odkrile številne planerje ali zvezke, ki so služili kot rokovniki. Včasih je bil vmes kakšen verz ali misel, predvsem pa zapisi, kam mora iti, številni naslovi, telefonske številke ... Povsod nešteto razglednic in vizitk, tudi znanih osebnosti. Posebej smo ločevale fotografije, filme in rokovnike. To smo prepeljali v knjižnico. Nato sem rabila kar nekaj dni, da sem zvezke približno časovno sortirala in označila; če se prav spomnim, jih je bilo okrog 90. Ob bežnem pregledu nisem našla nobene nove pesmi, le razne utrinke. /.../

S Petrom Kolškom sva se pogovarjala po telefonu, pesniško zbirko *Regratov venec* pa je izdal sam, vključil je gradivo, ki ga je imel. Sama nisem imela ne časa ne energije, da bi se prebijala skozi gradivo, vesela pa sem, da sem uspela rešiti mnogo stvari in nagovoriti Matjaža Žnidaršiča, da je vsaj delno sortiral fotografije. Vsekakor je to fotoarhiv Logatca in okolice, kaj bo z njim, pa si ne znam predstavljati.«

Fotografiji 16: pogled skozi vrata sobe Andreja Žigona.

Literarna zgodovina o Andreju Žigonu

Jože Štucin v časopisu *Delo* 3. novembra 2004 na strani 12: »Pesniku, prvostopenjskemu diplomantu slavistike, fotografu, popotniku, posebnežu in dobrotniku Andreju Žigonu (1952–2003) literarna zgodovina (še) ni namenila prav nobene pozornosti; Žigon je kot pesnik namreč 'ugasnil' dokaj mlad in v njegovi bibliografiji najdemo le dva naslova. Zbirka *Regratov venec*, tretja in najverjetneje poslednja Žigonova knjižna enota, skuša vsaj malo popraviti krivico, saj pesnika predstavi na celovit način tudi z zanimivim spremnim esejem. /.../ Poezija Andreja Žigona je z zadnjo zbirko dobila nov zalet, nove bralce, vsekakor pa dostojno analizo in poskus umestitve v literarno-zgodovinski kontekst.« Edini kratek opis dela Andreja Žigona je za

leksikon Cankarjeve založbe *Slovenska književnost* (1996) prispeval Marjan Dolgan, najdemo ga na strani 537.

Kronologija

9. januarja 1952 – Andrej Žigon se rodi.

1958/59–1966/67 – osnovna šola Edvarda Kardelja (danes Tabor) gornji Logatec.

1962 – Žigonu umre dedek.

1966/67–1970/71 – Gimnazija Poljane – prve lirične izpovedi.

1971 – prva pesniška zbirka *Zeleni oblaki*.

1970/71 – Filozofska fakulteta, slavistika in germanistika.

1978 – huda prometna nesreča; Žigon več kot en teden v komi.

1979 – Žigon si kupi prvi fotoaparat; učiteljevanje na Krasu.

70. in 80. leta – Žigon objavlja literarne prispevke v revijah in časopisih ter razstavlja fotografije.

1980 – vrnitev v Logatec.

1982/1983 – učiteljevanje na Rakeku.

Žigona odpeljejo v psihiatrično bolnišnico.

Žigon se poroči.

Žigon pride iz bolnišnice in se loči.

1986 – Žigon se invalidsko upokoji in izda drugo pesniško zbirko *Krt v sedlu*.

Preživljanje hude depresije, trikrat poskus samomora.

1988 – Žigon nastopi v filmu *Pod sinjim soncem*.

90. leta – Žigon prireja umetniška srečanja z razstavami lastnih fotografij in literarnih del; organizirati začne humanitarne dobrodelne prireditve.

1990 – pesniški večer v logaški knjižnici.

1992 – prelomnica v Žigonovem življenju; v Goriških Brdih se odloči pomagati misionarju Pedru Opeki na Madagaskarju.

1992 – razstava fotografij v klubu srednje šole v Postojni, cerkniški in logaški knjižnici, piše časopisne prispevke.

1993 – razstava fotografij v OŠ Tabor v gornjem Logatcu, literarni večer z razstavo fotografij in njegovih pesmi v Narodnem domu v Ljubljani, literarni večer na Rakovniku.

1994 – Žigon prejme peto nagrado na natečaju najboljših fotografij (ciklus fotografij Hodil po zemlji sem naši), glasbeno-literarni večer in razstava fotografij v Mengšu.

1995 – izda koledar Dušni obrazi slovenske krajine, dobrodelna prodajna razstava fotografij v Volčjem gradu pri Komnu, razstava fotografij in poezija v domu Šentjošt nad Horjulom, dobrodelna prireditev Slovensko srce na Madagaskarju v Narodnem domu v Logatcu, Žigon nastopi v filmu *Carmen*.

Andrej Žigon obišče Madagaskar.

1996 – dobrodelna prireditev Slovensko srce na Madagaskarju v kulturnem domu Mengeš.

1997 – snemanje spota za pesem *Poletna* skupine Čuki; Žigon nastopi kot posebnjež v televizijski oddaji *Odklop* z Borutom Veselkom; dobrodelni koncert v Narodnem domu v Logatcu.

1998 – v knjigi Urške Krišelj *Trinajst odklopljenih* predstavljeno njegovo življenje in delo, dobrodelna prireditev v Cerknici.

1999 – dobrodelni koncert v Cankarjevem domu na Vrhniki in kulturnem domu v Ajdovščini.

2000 – dobrodelna prireditev v župnijski cerkvi sv. Ane v Cerknem.

2001 – dobrodelni glasbeno-literarni večer v cerkvi sv. Jurija na Legnu, predstavitev slovenske vasi na Madagaskarju v knjižnici Logatec, dobrodelni koncert v kulturnem domu Ajdovščina, Žigon izda koledar Slovensko srce na Madagaskarju.

2002 – dobrodelni koncert v Narodnem domu v Logatcu.

16. julija 2003 – Andrej Žigon umre.

2004 – Peter Kolšek v imenu Andreja Žigona posthumno izda njegovo tretjo pesniško zbirko *Regratov venec*.

PESNIŠTVO ANDREJA ŽIGONA

»Prva pesem se mi je zapisala nekako sama od sebe v gimnazijskih letih. Žgalo me je za nohti in butnilo iz mene. Olajšanje, živalski drget, napeto prisluškovanje neznanemu novemu. Prvikrat sem stresel s sebe grimase vtetoviranih predsodkov, s katerimi me je posiljevala vzgoja, vera, šola, okolica. Prvikrat sem zatulil z lastnim glasom, se imel zares fino in odgovorno. Saj to sem jaz in življenje v meni je tako moje in samo moje, kakor me morejo boleti le moji lastni zobje!

Počasi sem se privadil pisavi dimnih znakov v sebi. Pa se spet igram Indijance.

Pesem je garanje in avantura obenem. Je izgovor za sumljivo obnašanje pred sodnikom za prekrške. Ponorela zamaknjenost v nepopisan list. Utrip peščenega stolpa. Pozabi se takoj, ko je napisana. Bog zahvaljen, dovolj dolgo te je pestila in zdaj se že stavki nove kradejo vate. In ne navsezadnje je pesem slabo plačano honorarno delo. Napisal sem malo poezije, raje sem jo nenapisano odživel. Tak ostanem.

Odkar sem prišel s kmetov, opažam, da piše pesmi mnogo mladih in lepih ljudi. Nekateri med njimi so veseli ali žalostni zares, drugi pa so taki kar tako ali pa so bolj tako. Jaz bom z obojimi cvička pil.« (Žigon 2004: 97)

Obdobje slovenskega pesništva od 1950 do 2000

Andrej Žigon se je rodil leta 1952 in začel pesniti že v gimnazijskih letih. Prvo pesniško zbirko *Zeleni oblaki* je izdal kot devetnajstleten fant leta 1971. Literarni zgodovinarji in analitiki obdobje od leta 1945 oziroma 1950 do 2000 obravnavajo kot celoto, čeprav vsi priznavajo, da gre za izjemno heterogen literarni čas. Po letu 1950 so se začele pojavljati drugačne spodbude, saj smo šele takrat Slovenci prišli do prevodov del pomembnih evropskih in ameriških predstavnikov modernega slovstva: Marcela Prousta, Jamesa Joyca, Franza Kafke, Ezre Pounda, Thomasa S. Eliota ... Poleg tega pa so se pojavili tudi aktualnejši vplivi iz sveta evropske in ameriške literature. Ob koncu desetletja so slovenski literarni ustvarjalci odkrili književnost absurda; zlasti Dane Zajc, Gregor Strniša in Venko Taufer. »Proti koncu šestdesetih let se je iz književnosti absurda začela razvijati nova smer, literarna avantgarda, ki se deli na več različnih tokov. /.../ V poeziji je razbila vse tradicionalne oblike, ustvarila besedila, ki so

igriva in ironična, ali pa sploh zavrgla besede in sestavljala tekste s pomočjo grafičnih znamenj, tj. topografsko poezijo.« (Kos 1980: 353)

Denis Poniž se v svoji monografiji *Slovenska lirika 1950–2000* (2001) v poglavju, posvečenem sedemdesetim letom, sprašuje: konec modernizma ali začetek postmodernizma? »Tudi prva polovica sedemdesetih je obdobje, ki ga je slogovno, idejno in estetsko le težko opisati z enotnimi oznakami, ki bi zaznamovale bistvene značilnosti njegove makropoetike. Na eni strani so še vedno živi in delujoči odmevi tokov, ki so se oblikovali sredi šestdesetih, avantgardna igra z jezikom in pomeni kot materialom še ni povsem izčrpana, o čemer govorijo prve zbirke Volariča, Zagoričnikove, Mermolje in Čuka, na drugi strani se že pojavljajo glasovi o vračanju poezije v območje čustvenosti in čutnosti, kar odpira jeziku nove izrazne možnosti, a mogoče je zaslediti tudi glasove, ki se zavzemajo, ne samo v poeziji, marveč tudi v njeni refleksiji, za novo formalno strogost, ki pesniku omogoča, da ima boljši pregled nad svojim delom, hkrati bralcu z metrično pravilnimi pesmimi odpira nove svetove. Kot tretja možnost pa se že odpira tudi debata o postmoderni, o izstopu iz praznega realnega sveta v svet irealnih izpovednih možnosti; novi formalizem in postmoderna se ujameta v iskanju stika s preteklimi poezijami, ki so ga neoavantgardni pesniki povsem pretrgali.«

Pesniki, ki so vplivali na Žigonovo pesnjenje

France Prešeren

»Zanimivo je, da je Prešeren silno vplival name, predvsem takrat, ko sem študiral za diplomski izpit. Prešeren me je ravno s svojo ekstatično, trpljenjsko, vztrajnostno poezijo *Sonetja nesreče* in *Krsta pri Savici* dvigal nad samomorilno gnanost. Prešeren je okušal veličino slovenske majhnosti, vso to podtriglavsko, kasneje pri Cankarju tako opevano šentflorjanskost.« (Žigon za film *Aleluja Andrej Žigon*)

France Prešeren je najpomembnejši predstavnik slovenske literarne romantike in njen edini pravi nosilec. Pesniti je začel že v šolskih in študijskih letih, vendar so njegova zgodnja dela napisana še v duhu razsvetljenstva. Leta 1830 je v prvem zvezku pesniškega almanaha *Krajnska čbelica* objavil elegijo *Slovo od mladosti*, prvo pravo romantično pesem v slovenščini. Tako se je začelo obdobje slovenske literarne romantike, ki je trajalo desetletje in se najpopolneje

izrazilo leta 1847 z izidom njegovih *Poezij*. Tudi s tem naslovom je izrazil romantično prepričanje, da mora narod dokazati svojo identiteto prek visoke, umetniško zahtevne književnosti, katere najvišja vrednota je lepota – in ne zgolj razsvetljenska poučnost. Zahteva po visoki kulturi pesniškega izraza in oblike je bila doktrina nemške romantične šole bratov Schlegel in hkrati temeljna Prešernova zahteva po klasični uravnoveženosti vsebine in forme.

Prešeren je začel pesniti okoli leta 1824. Mladostno pesniško obdobje je trajalo do leta 1830 in je še deloma razsvetljensko, deloma tudi predromantično navdahnjeno, pogled na svet je še veder, ljubezenska izpoved hudomušna in nekoliko ironična. Najbolj ustvarjalno Prešernovo obdobje se je začelo po letu 1828, ko se je preselil v Ljubljano in se z literarnega stališča bogatil v tesni prijateljski in intelektualni zvezi z Matijo Čopom. To, t. i. zrelo pesniško obdobje, je trajalo do leta 1840, najintenzivnejše pa je bilo do leta 1836. Sovpadalo je z odločilnimi dogodki (ljubezen do Primčeve Julije, nesrečna zveza z Ano Jelovškovo, tragična izguba prijateljev – Čopa, Korytka in Smoleta) in hudo življenjsko krizo. Anakreontično dožemanje ljubezni iz prvega obdobja se je umaknilo izrazito romantičnemu čustvu. Prepletalo se je z mislijo na preteklost in prihodnost naroda ter romantičnim dožemanjem pesništva, ki pesnika rešuje iz razočaranj in obupa. Spoznavanje renesančne literarne estetike je Prešerna napeljalo k rabi zahtevnih romanskih pesniških oblik, ki jih do tedaj slovensko pesništvo ni zmoglo, in orientalske gazele. V svojih zadnjih letih je Prešeren opustil visoke romantične teme in zahtevne pesniške oblike ter se vrnil k preprostim kitičnim oblikam ter vsakdanjim temam in motivom ljudske pesmi.

Srečko Kosovel

Kosovel je bil pesnik, pripovednik in publicist. V prvih spisih še dvomi o socializmu; možnost odrešitve sluti v »absolutnem človečanstvu«, ker »v najglobljem dnu človeka ni razredov niti narodov«. Pod vplivom Cankarja, Tagoreja, R. Rollanda si s časom izoblikuje socialistični nazor z izrazito humanistično-kulturnim značajem. Odnos med umetnikom in meščansko družbo razume kot spopad med idealom in surovo stvarnostjo, umetnost povezuje z objektivnimi snovmi in duhovnimi pojavi, z osebno in družbeno stvarnostjo. V njegovih delih je opazno tudi religiozno iskanje; deloma panteistično doživljanje sveta, vizija vseobčega očiščenja človeštva v krvi in žrtvovanju. S tem se uvršča v ekspresionizem, ki ga označuje kot izraz krize zavesti ob grozotah svetovne vojne in sluti v njem voljo po obnovi evropskega

humanizma. Pesniti je začel znotraj impresionistične poetike, prešel v ekspresionizem. Opeval je vzajemno prežemanje kozmosa in jaza.

V impresionističnih pesmih je nadaljeval izročilo moderne (Murn). Kosovelove ekspresionistične pesmi so preproste, včasih nelogične. Do izida *Integralov* (1967) je veljal za revolucionarno realistično-humanističnega pesnika, ki toži po krajih svojega otroštva, opeva lepoto in grozo kraških samot (npr. *Bori*), samoto in slutnjo smrti (*Ekstaza smrti*), vendar zaupa v prihodnost in se čuti eno z naravo. Z *Integrali* se ga 40 let po njegovi smrti predstavi kot inovatorja in ustvarjalca slovenske konstruktivne poetike z željo izpostaviti pomen in estetski učinek vsake besede. Temu sledi razstavljanje besed, uporabljanje znakov, čisto onomatopoejsko in vizualno konstruiranje. Pisal je tudi pesmi klasičnih oblik s pravilnimi kiticami in rimo po zgledu ljudskih pesmi, sonete (vendar ne klasično pravilne, proletarsko-revolucionarni ciklus *Rdeči atom*), balade, v katerih pogojuje osebno eksistenco z usodo narodov in človeške skupnosti in z razrednim bojem (*Balada o Francetu Kotlarju*). Uporablja impresionizem, konstruktivizem in tudi že nadrealistične metafore, kar je pri njem občudoval tudi Andrej Žigon.

Jože Udovič

Cerkniški pesnik Jože Udovič (1912–1986) je ustvarjal od tridesetih let 20. stoletja in je podobno kot Andrej Žigon pesnik mejnega in neulovljivega. Njegovi prvi pesniški zbirki, ki je izšla leta 1961 in za katero je dobil Prešernovo nagrado, je naslov *Ogledalo sanj* in prinaša moderno simbolično liriko sanjskih podob in fantastičnega oziroma grotesknega preoblikovanja resničnosti. Značilna napetost nastaja iz nasprotja med težnjo po idealnosti in tesnobnim doživljanjem ujetosti, osamljenosti, odvečnosti, zato se svetloba, lepota in čistost srečujejo s temo, razkrojem, tujostjo. Vsemu temu se subjekt upira z voljo, spominom, slutnjo in upanjem. Že v tej prvi zbirki se notranjski pesnik izogne klasičnemu verzu in kitici ter se, podobno kot Žigon, preda svobodnim oblikam. Z zbirko *Darovi* (1975) pozabi na skrivnostno bistvo narave, stvari in človeka, v njegovih pesmih zaznamo ostrejša in močnejša znamenja duhovne krize, razkrojene identitete in odsotne metafizike, kar jih približa kritičnemu modernizmu. Pesmi zbirke *Oko in senca* (1982) izražajo pretresenost zaradi praznine, izgube stika z notranjim bistvom, bolečine ob brezobzirnem teptanju vsega svetega in porušenem ravnotežju sveta. Nova bivanjska občutja so samota, strah pred praznino nič in vračanje v boleče vojne izkušnje. Tudi

za zadnjo zbirko je značilna dvojnost: zlu, trpljenju in nihilizmu pesnik zoperstavlja vero v odrešilnost umetnosti in nepopustljivo iskanje svetlobe, smisla ter skritega metafizičnega reda. Prav v tej dvojnosti lahko iščemo podobnosti z Žigonovo poezijo, ki se je podobno kot Udovič v metaforah in pesniški imaginaciji oklepal tudi narave in krajinskosti, ludizma in nadrealizma.

Federico García Lorca

Španski pesnik in dramatik, slikar, pianist in skladatelj (1898–1936) je izdal tri zbirke pesmi, vključno s *Canciones (Pesmi)* in *Romancero Gitano (Ciganske balade)*, ki je njegova najbolj znana knjiga poezije. Zbirka *Poeta en Nueva York* skozi nekatere grafične eksperimentalne pesniške tehnike raziskuje njegovo odtujevanje in izolacijo, družina in prijatelji namreč niso odobravalni njegove homoseksualnosti, zaradi česar je bil ujet med osebo slavnega avtorja, kakor se je moral kazati ljudem, in trpečim jazom, ki ga je lahko sprejel le v zasebnem življenju. V svojih delih je spajal vplive modernizma, ljudske poezije, umetne baročne poezije in nadrealističnih teženj. V predavanju je utemeljil, da velika umetnost temelji na živem zavedanju smrti, v povezavi z zemljo in priznavanju omejitve razuma.

Andreja Žigona z Lorco povezuje življenje na robu, utapljanje trpljenja v umetnosti, ki združuje modernizem, ljudskost in nadrealizem, poleg tega pa poezija Federica Garcie Lorce, podobno kot Žigonova, s svojimi besedami slika in ustvarja »glasbo«. Ta poezija kliče branje z intuicijo, saj ne razodeva svojega pomena; je zakrita in se odstira počasi, z večkratnim branjem, hkrati pa je povsem kristalno čista in jasna. Odzvanja na različnih ravneh, je polna metafor – ne opisuje ali pripoveduje, temveč predvsem sugerira. To je poudarjal tudi prevajalec Lorcovih pesmi Jože Udovič, ki je o španskem pesniku tudi precej obširno pisal. Udovičevi prevodi Lorce so bili sicer sploh prvi slovenski povojni prevod kakšnega evropskega modernega pesnika, katerega poetika je bila v neskladju z doma prevladujočo pesniško normo. (D. Bajt 1993: 35) Kot pišeta tudi Barbara Pregelj in Krištof Jacek Kozak v študiji *Frederico García Lorca pri Slovencih*: »Udovič je zaradi prevajanja Lorce tudi odlagal izid zbirke lastne poezije, in ko je ta končno izšla, literarni kritiki niso ostale skrite globlje povezave med Lorcovo in Udovičevo poetiko.« Prav zato je zelo opazna tudi povezava med tema dvema pesnikoma in Andrejem Žigonom, ki tako kot Španec in Cerknčan rad uporablja presenetljive podobe in metafore, v katerih odkriva nove odnose med stvarmi.

Dylan Thomas

Dylan Marlais Thomas (1914–1953) je bil valižanski pesnik in pisatelj, ki je pisal izključno v angleškem jeziku. Izogibal se je strogim oblikam pesmi, so pa pesniške podobe v njegovih pesmih, ki slovijo po muzikalnosti, skrbno urejene. Njegova glavna tema je bila enotnost vsega življenja, zato vsako sliko ogroža njeno nasprotje. Ideje za pesnjenje je iskal v Bibliji, valižanski folklori in pridiganju ter pri Freudu. Umetniškega dela Dylana Thomasa – tako kot pri Andreju Žigonu – ni mogoče ločiti od njegovega življenja, saj je z njim tesno povezano. Thomas je bil znan v literarnih krogih, vendar je kljub temu trpel zaradi depresije (kasneje je utrpel celo živčni zlom), saj ga je bilo strah izgube navdiha.

Thomasova poezija je zaznamovana z živahnimi metaforami, pesniškimi podobami s področja krščanstva, nezavednega, ki je dostopno v sanjah, lapsusih in pesniški imaginaciji, ter praznovanjem mističnih moči, rasti in smrti. Nekoč je poudaril, da je njegova poezija posnetek njegovega individualnega boja s temo, da bi prišel do malo svetlobe. Čeprav je videti, da njegove pesmi prosto tečejo, se za umetniškim delom skriva zapleteno prepletanje ljudskega in literarnega; Thomas je priznal, da piše s hitrostjo dveh verzov na uro. Svojo vlogo in pesniški dar je prepletel s silami narave, pri čemer ga lahko primerjamo z Udovičem in Žigonom. Podobnosti pri vseh treh pesnikih opazujemo tudi pri stilu. Thomasov stil pisanja zaznamujejo svobodne, tudi vizionarske podobe in asociacije ter muzikalnost, ki se je je navzel kot otrok, ko sta mu starša na glas prebirala različno literaturo. Verzi delujejo kot glasba, kar je nekatere odvrčalo od Thomasove poezije, češ da ji zaradi tega manjka sporočilnosti. Zvok jezika je ključnega pomena za slog Dylana Thomasa, ki je sicer pisal zelo disciplinirano in obsesivno vedno znova preoblikoval pesmi. Za bralce in poslušalce pa so poleg muzikalnosti njegovih pesmi zanimive še teme izgubljene nedolžnosti, nostalgije po otroštvu in smrti, ki vedno znova privlači. Thomasov smisel za bogastvo, raznolikost in prožnost jezika sije skozi njegovo delo. Pisal je strastno in intenzivno, živahno in nasilno. S svojimi pesmimi je kot Žigon nagovarjal Boga.

Teme Thomasove poezije so praznovanje božanskega, kar je videl v vseh človeških in naravnih procesih, krog rojstva, cvetenja, ljubezni in smrti ter življenje v svojem rojstnem Walesu. Njegove zgodnje pesmi so relativno skrivnostne in kompleksne po vsebini in preproste ter jasne po obliki. Pri njegovih kasnejših pesmih prihaja v ospredje zvočnost pesmi, vsebina pa postaja preprostejša.

***Zeleni oblaki* – prva pesniška zbirka Andreja Žigona**

Samosvoj. To je beseda, ki povezuje kritike poezije Andreja Žigona. Logaški pesnik je bil vse svoje življenje »na robu javnosti in se ni podrejal modernim literarnim smerem slovenskih niti evropskih poetičnih tokov. Zato ni naključje, da ga je /.../ Peter Kolšek, ki je Žigona poznal tudi osebno, označil za individualista in nekonformista.« (Simonišek 2006: 199)

Svoje začetke pesnjenja v gimnazijskih letih je Žigon sam opisal z zgoraj navedenimi besedami. Pri prebiranju njegovih pesmi imamo zares občutek, da so »butnile« iz pesnika. Kot priznava Kolšek, je Žigonovo ustvarjanje zares izgledalo tako: »Enako prvinski je bil pri pisanju pesmi. Kar nekaj jih je napisal dobesedno med delom. Rad je pomagal zidarjem, opazna sled takšnega in podobnih početij je več kot opazna v poeziji. Naključje je hotelo, da sva velik kos dveh poletnih počitnic – leta 1972 in 73 – preživela skupaj v ekipi, ki je pomagala pri restavratorskih delih po štajerskih cerkvah. Zdi se, da je bilo to obdobje, ko je ustvaril najpomembnejši del svoje zrele poezije. Andrej je pogosto skočil z visokega odra in se zapodil k svojemu zvezku. Vrnil se je z nekaj verzi, mi jih navdušeno povedal in spraševal za mnenje. Včasih sem mu predlagal manjše spremembe, večinoma so zadevale en sam verz ali celo eno samo besedo, in če se je s predlogom strinjal, ga je pri priči tudi zapisal. Pogosto je planil iz spanja, hodil naokrog kot ranjena žival in se umiril šele, ko je zapisal, kar ga je peklilo v snu.« (Kolšek 2004: 102, 103)

Pesniški talent Andreja Žigona je bil opažen zelo zgodaj, glede na to da sta njegovo prvo knjižico pesmi založili domača občina in tovarna. Da gre za izjemno občutljivega lirika, pa ob prebiranju zbirke *Zeleni oblaki* hitro opazimo tudi sami. Gre za dvajset pesmi, utrinkov misli, ki jih Žigon tenkočutno povezuje z dogajanjem v naravi. Prav narava, ki pesnika vedno znova očara in mu nudi varno zavetje, dela njegovo poezijo nekako panteistično pogansko, kot to nakazujeta pesmi *Školjke* in *Čudovita bitja*.

Pesem *Školjke* nam podobno kot druge v prvi pesniški zbirki v sedanosti in prostem verzu pripoveduje prvoosebni lirski subjekt. V temo darežljivosti morja, ki pesnika hrani in bogati, so vpeljeni motivi večera, teme oziroma noči, zidov, obale in peska, morja in pene, šmarnic, školjk, ljubezni in dlani, navsezadnje pa tudi jadra. Pesnik nakazuje na idejo – samo jaz vem, kaj vse mi je podarilo morje (in kaj mi je vzelo). Glede na prebrano poezijo Andreja Žigona in vsega, kar je napisano o njem, z mentorico predpostavlja, da motive, povezane z morjem,

povezuje z očetom (ki je bil morda mornar, morda pa se je odločil začeti novo življenje na drugi celini).

Pesnik nas v pesem vpelje s poosebitvijo večera, ki preraste samotne zidove – metafora skriva utesnjenost osamljenosti. S pomenskim prenosom čutnih zaznavanj (vonj po topli obali) nas popelje k morju, kjer mu lahko valovi vrnejo ljubezen. Vendar mu morje ne vrne ljubezni, ampak bogastvo (školjke), hkrati pa ostaja skrivnostno, tako kot pesnik, in mu ponuja izhod, na kar nas Žigon opozori z metonimijo (sanjam belo jadro). Težišče pesmi sledi ravno sanjam na koncu – morje pesniku predstavlja možnost, da za vedno odide in si tako podari svobodo. Čeprav sanjarjenje spremljamo v prostem verzu, lahko tokrat opazimo asonanco (večer – pesek – pene – ljubezen; odpre – roke) in ponavljanje iste besede (na začetku verza) – nihče v tretji in sanjam v četrti kitici. Celotna pesem je tako kot slikovit opis darežljivosti morja, ki mu ponuja ljubezen, materialne dobrine in svobodo.

Školjke

Ko preraste večer
samotne zidove
z vonjem po toplih obalah,
sedem v pesek
in si trgam pene v dlani,
kakor šmarnice
za ljubezen.
Takrat se morje odpre
in mi ponudi polne roke
školjk.

Nihče ne ve,
koliko malih čudes
mi je podarilo,
nihče,
samo jaz,

ki že sanjam,
že sanjam belo
jadro ...

Tudi pesem *Čudovita bitja* je posvečena čaščenju narave, le da smo tokrat na trdih tleh – verjetno v gozdu. Prvoosebni lirski subjekt verze gradi na podlagi motivov prta, krožnika in omake, smreke, mravelj in rož, rok in oči ter kmetice in orehov. Pesnik časti smreke, jih spoštuje in ljubi kot družino oziroma prijatelje, zato z njimi deli hrano in se ob tem obnaša olikano, kot npr. v svetišču (»nikoli ne razbijem krožnika«). Očarata ga mračnost in mogočnost iglavcev, ki

ga gostijo in mu nudijo zavetje, svojevrsten oltar (s prtom iz mravelj in rož) ter tišine v izobilju, kar mu pomaga, da se spočije in si nabere novih moči, življenjske energije. Gre torej za idejo, da je narava družina, ki nudi ljubezen in toplo zavetje. Pesnik čuti njeno mogočnost in z njeno pomočjo srka življenje iz zemlje – ko se spočiješ pod drevesom, ti tišina napolni dušo (oči), da spoznaš bistvo, temelj življenja (korenine) in se vzpneš proti nebesom (vzcvetiš proti vrhu). Pesnik nam s pomensko skladnjo spet ponuja več interpretacij, celo alegorijo. V svoje »svetišče« nas vpelje s slikovito poosebitvijo in mirnostjo, spokojnostjo, ki je za ta prostor značilna. Nadaljuje z opisom v prostem verzu in idejo »drevesa življenja« zaključi v zadnjih dveh verzih, ki sta ločena od sredinskega dela pesmi. Verzi so kratki, kot bi hotel pesnik poudariti vsako besedo, besedno zvezo posebej. Na inovativen način uporablja metonimije (roke, prt iz mravelj in rož, oči) in tako s konkretnimi podobami riše abstraktnost življenja.

Čudovita bitja

Nikoli ne razbijem
krožnika,
kadar
jem s smrekami
zeleno omako.

Čudovita bitja
so to,
mračna
in silna.
Vendar,
ko položiš roke
na prt
iz mravelj
in rož,
ti nasujejo zrele tišine
v oči,
kakor
dobra kmetica orehov.

Potem omahneš v korenine
in vzcvetiš proti vrhu.

Čeprav na Žigonovo pesnjenje vpliva tudi življenje v revnem kmečkem okolju, v njegovi zgodnji poeziji ni opaziti zapiranja vase ali celo resignacije. Pesnik zre v življenje z otroškim optimizmom, čeprav mu ne ponuja le brezskrbnosti, hkrati pa ostaja nevsiljiv opazovalec, ki vrednotenje prepušča drugim. Andrej Lutman v kritiki Žigonove posthumno izdane pesniške zbirke *Regratov venec* o prvih objavljenih Žigonovih pesmih zapiše: »Preveva jih pravzaprav

dokaj tipično ozračje, ki ga živi srednješolec. Ljubezen, začinjena s prvimi izkušnjami spolnosti in vseh tovrstnih igrivosti, je osnovna razsežnost radoživih verzov, kaj pa bi bilo lahko drugega. Prav tako se v teh verzih zrcali vsakdan mladostnika, ki je vsekakor bolj na gosto posejan s čudeži kot svet odraslih. Pravzaprav znane teme, a morda takrat, za tiste čase izgovorjene prav predrzno. Vsebinska predvidljivost pa ni tudi stilna. Prav v samosvojem načinu zapisa je Andrej Žigon prepoznaven kot obet, kot samonikel pesnik. Raziskujoč in igriv duh je vsekakor prvi pogoj za ustvarjanje.« (Lutman 2005: 173) To Andrej Žigon dokazuje tudi v pesmi *Tvoj*, ki povezuje motive ustnic, mandarin in poljuba. Minimalističen ljubezenski hvalospev ljubemu dekletu ne skriva globoke ideje ljubezni. Lirski subjekt je najstnik, ki je očaran nad majhnimi, sočnimi in vabljivimi ustnicami, s katerimi ga lahko vsakič znova osvoji. Z zamenjavo običajnega besednega reda poudari značilnosti ustnic (drobne, nemirne), težišče pa prihrani za konec pesmi – s poljubom me vedno osvojiš. Slikovita metafora v kratki enovrstičnici učinkuje mladostniško svobodno, izpust na koncu pa pušča prostor za različne zaključke.

Tvoj

Tvoje ustnice
so
krhlji mandarin,
drobne
so,
nemirne,
in ko me poljubiš,
sem ves tvoj ...

Prva pesniška zbirka Andreja Žigona je izrazito mladostniška, kar lahko razberemo tudi iz motivov in tematike – bežanje in lovljenje (*Pesem*), noč in smrt (*Sekira*, *Včasih je temno za vrati*), družina (mati in brat – *Popisani zvezki*), morski motivi (verjetno povezani z očetom – *Spomin*, *Školjke*), šola (*Instrukcije*, *Popisani zvezki*), odraščanje, ljubezen – dekleta (*Tvoj*, *Deklica z velikimi modrimi očmi*, *Ljubezen kakor pepel*, *Razsuti obraz*, *Pest medenih hrušk*), prijatelji (*Moja črna kitara*), narava – domačnost in podeželje (*Pomladna*, *Čudovita bitja*, *Jesen*, *Stojnice*, *Prost*, *Grmovje zelenega doma*).

Njegova metaforika raste iz domačnosti, narave, okolja, zato lahko sklepamo, da je bil Andrej Žigon izredno navezan na domači kraj, podeželje in naravo, ki jo v nekaterih pesmih časti skoraj kot božanstvo, čeprav ga je hkrati vleklo na cesto, v svet, drugam. Pogled z drugega zornega kota nam ponudi naravo kot mati, ki je povsod – pesnik se lahko praktično kjerkoli zateče na

travnik, v gozd ... Narava je tako njegovo (družinsko) zavetje, ki mu nudi prostor za počitek, hrano in nešteto motivov za ustvarjanje, kar lahko ponazori tudi pesem *Jesen*. Podobno dvojnost opazimo tudi v pesnikovih željah po svobodi in samoti ter hkrati vključenosti v družbo.

Pesem *Jesen* nam lirski subjekt pripoveduje v prvi osebi in prostem verzu. S pomočjo motivov poznega popoldneva in poti, trave, listja in jeseni, srn in oblakov nas popelje v čudoviti svet narave, kjer se pot življenjskega kroga nikoli ne konča. Čeprav ga iz sna prebudi na videz umirajoča narava, na kar nas opozori z metonimijo in komparacijo (odpadlo listje kot izgorele solze), takoj nato ugotovi, da je življenje vedno prisotno (oblaki bodo očitno poskrbeli za nove potomce s srnami). Pesnik nam z jesenjo obkroži novo življenje, ki predstavlja težišče pesmi (tretja kitica). S kratkim opisom nas povabi v svoj travnati dom. Potem pa v drugi kitici s paralelizmom členov opozori na krhkost jeseni. V tretji kitici z zanimivo izbiro metaforičnega besedišča inovativno opozori na nenavadno ljubezen med oblaki in srnami, med nebom in zemljo, ki sta povezana ne glede na letni čas – tudi jeseni se nekatere vezi rahljajo (drevesa in listi), druge vzpostavljajo. Ker nas pesnik z izpustom na koncu spet prepušča zaključkom po lastni izbiri, lahko le ugibamo, ali je le sanjal ali pa je jesen zares intima narave, ko se mora tudi sama pripraviti na počitek in novo rojstvo.

Jesen

Pozno popoldne
sem zašel s poti
in zaspal v travi.

Zbudilo me je listje
na obrazu,
krhko,
kakor izgorele solze,
živo,
kakor od jeseni.

Nisem vedel,
da znajo oblaki mrmrati
srnam tako poželjivo.

Bila je jesen ...

Pesmi nam podaja prvoosebni lirski subjekt, besedišče pa je v tej prvi Žigonovi zbirki še večinoma nezaznamovano. Pesnik uporablja prosti verz in tematske, časovne in prostorske preskoke med posameznimi kiticami pesmi (tovrstne preskoke pri Žigonovi poeziji začutimo velikokrat, kot primer lahko navedem preskoke med drugo in tretjo kitico ter zadnjim verzom zgoraj navedene pesmi *Jesen*). Nekatere krajše zato učinkujejo kot nekakšni medklici, tako da

imamo ob branju občutek, da so se rodile iz hipnega krča čustev, trenutnega vzgiba – kot klic, molitev, prošnja, še posebej zato, ker Žigonova poezija učinkuje zelo iskreno in nenarejeno. Izhaja namreč iz sebe in svojih življenjskih izkušenj – odhod očeta, nesrečna mati, neuslišana ljubezen, nočne more, samotarski popoldnevi doma in v naravi itn. Pesnik skuša s pesmimi ubesediti svoja čustva in občutenja, tako da se njegove pesmi ne končajo s poanto, ampak nekako zvenijo kot nedokončana misel.

Podobno se dogaja tudi v pesmi *Sekira*. Četrto pesem zbirke zaznamuje ponovitev dvostišja na začetku in koncu. Kot oklepaj mirnosti in spokojnosti matere in brata objame nemir in grozo lirskega subjekta, ki ga mučijo nerazčiščene razsežnosti duše (vozel v očeh) in zato tudi nočne more. S kratkostjo in enostavnostjo prve oziroma zadnje kitice opozori na nasprotje, ki jo izrazi v osrednjem delu. Ta – zgoščen in poln emocij predstavlja težišče pesmi. Kot bi bila nočna mora z motivi oči, vozla in sekanja ujeta med dve mirni dvovrstični kitici, ki ju zaznamujejo mati, brat in noč. Pesnika torej očitno muči nekaj, kar ostale družine ne, je pa verjetno povezano z mamo in bratom – prva sugestija je spomin na očeta, ki ga je metaforično zares »presekal na dvoje«, ko je odšel. Morda, kot namiguje Irena Novak Popov, pa je razlika večja občutljivost, notranje bogastvo duše v primerjavi z vdanim sprejemanjem pri materi in bratu.

Sekira

Mati in brat
utrujena spita ...

Nenadoma planem
z vozlom v očeh
in obstanem,
kakor da bi me nekdo
presekal na dvoje.

Mati in brat
utrujena spita ...

Za trenutku posvečeno poezijo je Andrej Žigon izbral prosti verz. Svoje občutke pa je raje kot s kakšno tradicionalno obliko omejil s številnimi pomensko nabitimi metaforami, v katerih se srečujejo besede sicer njegovega enostavnega besedišča. Zaradi fragmentarnosti in metafor imamo občutek, da pesnik pove manj, kot bi lahko, in s tem odpira v bralcu svet zamolčanega, skritega, neizrečenega (glej spodaj navedeno pesem *Stojnice*). Podobno meni tudi pisec kritike Žigonovega *Regratovega venca* Robert Simonišek: »V kratkih, vendar pomensko izrazitih

pesmih *Zeleni oblaki* se nam mladi, devetnajstletni Žigon prikazuje kot izjemen lirik, ki zna z močnimi metaforami ubesediti nasprotujoče in neizrekljivo. Iz zgodnjih šolskih, vendar že literarno zrelih in z osebno eksistencialnostjo prežetih verzov se nenehno kristalizira napetost med izrečenim in praznino.« (Simonišek 2006: 199)

Stojnice

Ko postavijo oblaki
stojnice
nad
mesto,
sežem
v žep
in si kupim
cvetače
za zadnji tisočak.

Potem rožljajo v meni
vso pot do doma,
ti neumni oblaki!
In ko jih umirim,
mi še vedno ne verjamejo,
da so našli prave oči,
oči z dolgo poletno travo
za svoje žrebce.

Pesem *Stojnice* nam prinaša domišljjski svet, sestavljen iz motivov oblakov, stojnic, mesta, žepa, tisočaka, cvetače, oči, trave in žrebcev. Če izhajamo iz pogoste besedne zveze, da oblaki jezdi po nebu, lahko izpeljemo, da gre za metaforo misli oziroma idej – nad našimi glavami. Ko se mu ponudi ideja, lirski subjekt, ki nastopa v prvi osebi, vedno kupi nekaj svežega, kipečega (cvetača), čeprav gre za zadnji denar (tisočak – metonimija). V tej luči lahko celotno pesem razumemo kot metaforo: ko pesniku misli ponorijo in ponudijo svoje attribute na pladnju, zbere vse, kar ima, in kupi nekaj živega, nedolžnega, svežega in polnega (cvetača). Misli oziroma ideje potem umiri, čeprav ne verjamejo, da so se vselile v umetniško dušo, ki jih bo nahranila in izpopolnila. Pesnik jim vedno ponudi prostor za rojevanje, izpopolnjevanje in svobodno izražanje. Gre za idejo, da imajo umetnikove misli vedno prosto pot in možnost plodovitega bivanja. Težišče sporočila pesmi kot opisa misli je na koncu, ko se metafora razplete v pomenljiv zaključek in abstraktna pripoved o oblakih dobi tudi konkretni smisel. Metaforo oblakov razvozlamo ob pesnikovem vzkliku na začetku druge kitice, v končnem sporočilu pa najdemo še ponovitev besede oči na koncu šestega verza druge kitice in začetku

naslednjega. Zelo opazna so časovna podredja in pesnikov zapis prve kitice, kjer večino besed vsako posebej zapiše kot samostojen verz. Sicer pa gre za inovativno uporabo zanimive metafore, ki slikovito predstavi umetniški proces rojevanja in negovanja idej.

Melodija in ritem jezika predstavljata za bralca Žigonove poezije svojevrsten dramatičen instrument, ki poudarja, miri in umika, izpostavlja itn. To pesnik, tudi v spodaj navedeni pesmi *Razsuti obraz*, dosega s členjenjem verzov v kitici, postavljanjem ločil, zamolki in premim govorom. Melodija in ritem sta zaradi proste oblike pesmi in prav tako prostega verza odvisna tudi od bralca, ki lahko v posamezne pesmi vdihne tako ali drugačno razpoloženje. Vsekakor pa Žigonove pesmi učinkujejo, kot da bi imele rime – nekako valovijo – ritem in melodijo čutimo ob branju.

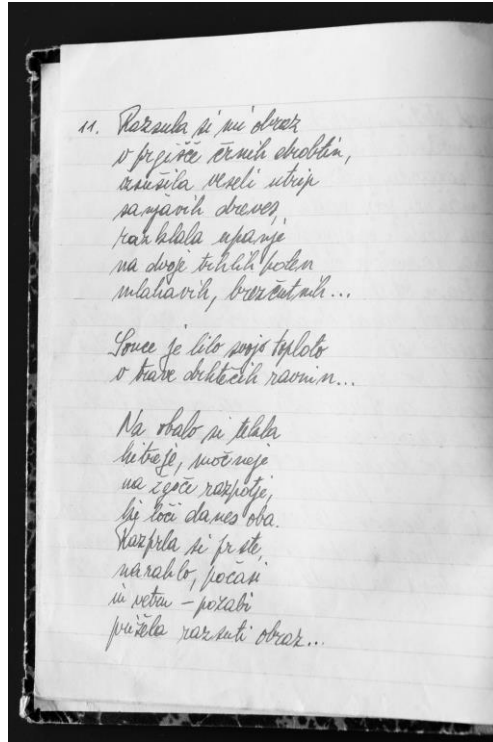
Razsuti obraz

Razsula
si mi obraz
v prgišče črnih drobtin,
izsušila
veseli utrip sanjavih dreves,
razklala
upanje na dvoje trhljih polen,
mlahavih, brezčutnih.

Na obalo si tekla,
hitreje, močnejše,
na žgoče razpotje,
ki loči danes oba.
Razprla si prste,
narahlo, počasi
in vetru
prižela razsuti obraz.

Ljubezenska pesem *Razsuti obraz* govori o dekletu, ki je razdrlo zvezo z lirskim subjektom – pesnikom – ki nam o svojih emocijah ob tem pripoveduje v prvi osebi. V pesmi spremljamo motive obraza, črnih drobtin, sanjavih dreves, upanja, polen, obale, razpotja, prstov in vetra. V prve verze pesmi nas Žigon vpelje že v eni svojih prejšnjih pesmi – *Globoko v vodnjaku*, ki pripoveduje o hrepenenju po vključenosti v družbo, naravo, svet. Ta pesem se konča z verzoma »razsula si mi obraz / v prgišče črnih drobtin«, s katerima okrivi žensko, da ga je uničila in ga tako potisnila na rob družbe, saj je izgubil svoj »jaz« – ostal je brez obraza, od njegove identitete

so ostale le še (pokvarjene, neuporabne) črne drobtine. Pesnik nadaljuje z izpovedjo o tem, kako mu je »izsušila veseli utrip dreves« – torej vzela življenje, sok oziroma

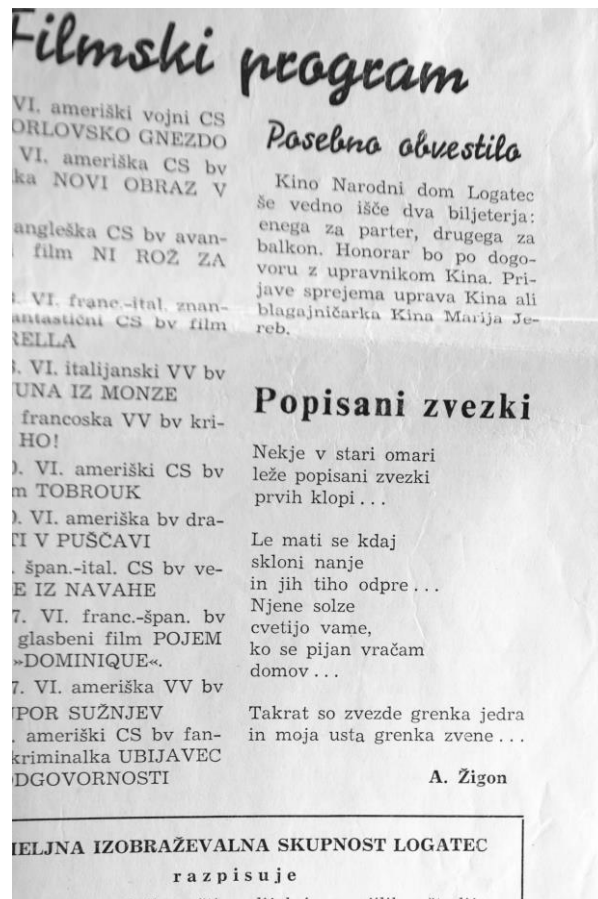

Fotografija 17: pesem *Razsuti obraz* v rokopisu iz dnevnika Andreja Žigona (konec šestdesetih let).

tekočino sanjivosti ljubezni in tako tudi upanje (»razklala upanje na dvoje trhlih polen«) ter ga prepustila nepredvidljivi prihodnosti (vetru). Pesem je polna pomenske skladnje (sileksa, ad senzum, dvojni smisel) in slikovitih metafor, ki rišejo žalost, tesnobo in osamljenost. Opazimo lahko ponavljanje podobnega skladenjskega vzorca (skladnjski paralalitem s stopnjevanjem glagolov: razsula, izsušila, razklala), ki stopnjuje napetost na začetku, potem pa s ponovitvijo dveh pridevnikov na koncu vsakič znova upočasni ritem pesmi (»razklala upanje na dvoje trhlih polen, / mlahavih, brezčutnih«; »na obalo si tekla, / hitreje, močnejše«; »razprla si prste, / narahlo, počasi«). Pesnik nas posebej opozarja tudi na pomensko bolj poudarjene besede, v vrstice zapisane samostojno – razsula, izsušila, razklala upanje, ki nosijo težišče pesmi in nam razkrivajo njeno sporočilo.

Pesniški stil Andreja Žigona je svoboden, drzen, iskrov, na trenutke zbadljiv in ciničen, ponekod ljudsko preprost, spet drugje umetniško zapleten. Njegov pripovedni ton je odrezav, saj rad družni nasprotja v izbiri tem, motivov, besedja, primer ipd. Njegov pristop je neformalen, kompleksen, poseben, abstrakten in zelo slikovit, saj je v ustvarjanje vključil vse svoje čute. V

pesmih nam ponuja detajle, kontraste, prizore, citate, aforizme itn. Rad ima metafore, metonimijo, simbole (barka) ipd. Nekatere pesmi pa pri Žigonu učinkujejo kot odbleski hipnih misli ali sanj, sanjarjenja (*Tvoj*).

Fotografija 18: pesem *Popisani zvezki*, ki jo je Andrej Žigon objavil 5. junija 1971 v občinskem glasilu *Logaške novice* (v pesniški zbirki *Zeleni oblaki* najdemo spremenjeno različico).

V prvencu Andreja Žigona izstopata zadnji dve pesmi *Prost* (glej str. 9) in *Grmovje zelenega doma*. Odpre se motiv popotništva, potovanja, tavanja, iskanja, odhajanja in vračanja. »To temo, ki jo je kot popotnik v fizičnem in duhovnem izkusil na svoji koži, Žigon večkrat osvetli v kasnejših pesmih.« (Simonišek 2006: 201) Njegovo potovanje pa ni namenjeno prihodu na cilj ali vrnitvi domov, temveč osvoboditvi. Potovanje Žigonu pomeni svobodo.

Grmovje zelenega doma

Ko bo hrib zorel
v polno, jesensko omizje
in bodo grmovja točila
pivo po zapuščenih senožetih,
pridem
z dolge, trudne poti.

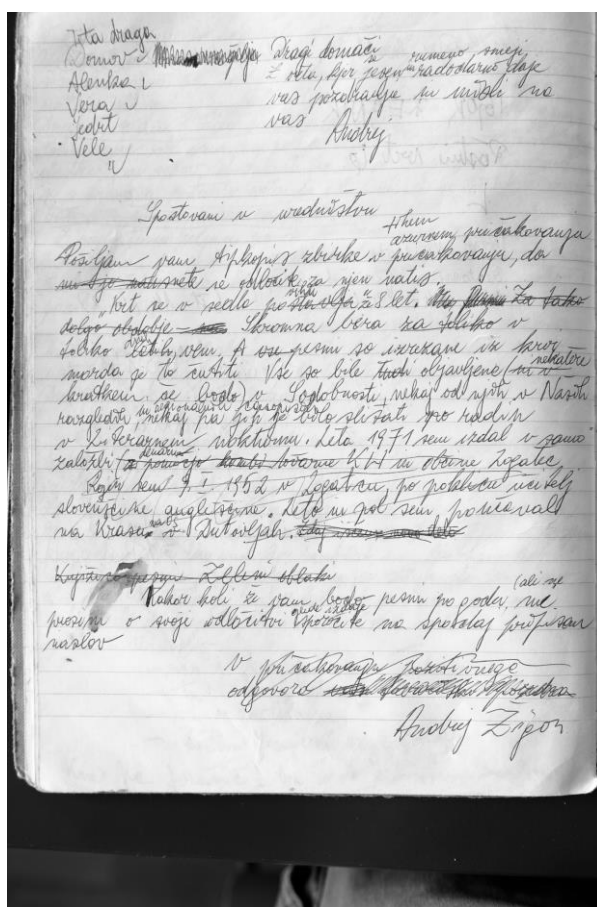
Oblaki
mi bodo ponudili stol
in me spraševali to in ono
o črnkah,
o rdečih pristaniščih.

Jaz pa bom zaklel
in pil,
pil do smrti
iz penečih grmovij zelenega doma.

Grmovje zelenega doma je zadnja pesem Žigonove prve zbirke *Zeleni oblaki*. Lirski subjekt se v prvi osebi tokrat posveča prihodnosti – nekoč bo prišel domov, da bi pozabil in umrl. Pesem gradijo motivi oblakov, hriba, jesenskega omizja, grmovja in senožeti, piva, alkohola, črnk, pristanišč in kletvic. Pesnik je prepričan, da se bo neke jeseni (ni povsem jasno, ali govori o sebi ali pa morda o svojem očetu) vrnil s poti, z morja, in umrl doma med zelenimi griči. Zgodba pesmi se začne z metonimijo zrelih trt (ko bo hrib zorel) in se nadaljuje med oblaki. Kot bi se pesnik vrnil domov v raj, nebesa, kjer mu nudijo vse, kar potrebuje, da pozabi na preteklost.

***Krt v sedlu* – druga pesniška zbirka Andreja Žigona**

Žigonova druga zbirka, ki je izšla 15 let po prvi – vedri, optimistični, iskrivi – je resnejša. Kot bi pesnika, ki občuduje svobodo življenja, le-to postavilo na realna tla. Na površje pride dvojnost, ki je opazna v nasprotju med njegovimi mladostniškimi prekipevajočimi čustvi, hipijevsko svobodnimi, in brezupno realnostjo, v kateri – kar ga je vedno bolelo – ni poznal očeta ter ob tem doživljal še druge travme in stiske, povezane z nesrečo, boleznijo, psihiatrijo, negotovostjo, revščino in ljubezenskimi razočaranji. V zbirki *Krt v sedlu* Žigon ne upesnjuje več le trenutka, temveč postane opazovalec družbe – kritičen, ironičen in satiričen. Ta premik opaza tudi Kolšek: »Zbirka *Krt v sedlu* je lep dokaz, kako v mladostniški intimizem *Zelenih oblakov* vdirajo hrapavi, razcefrani prsti usode. Zdaj se boleči intimizem združi z univerzalno razpetostjo med zemljo in nebom, med kri srca in nemir sveta. Te pesmi dosegajo viške tako v izvorni metaforiki kot v prepletu bolečine in ironije.« (Kolšek 2004: 107)

Fotografija 19: pismo Andreja Žigona uredništvu (verjetno neke založbe) s prošnjo za izdajo pesniške zbirke *Krt v sedlu*.

V tej zbirki postanejo pesnikovo besedišče, pa tudi sintaksa in metaforika veliko bolj ostri. Pesnik besedni zaklad razširi na območje pogovornega, ljudskega (kšeft, zemf, šlic, modrc, šlatati ...), na trenutke celo vulgarnega jezika (rit, prdeti, ritolizen ...). Tudi sintaksa postane bolj predvsem glagolsko ekspresivna:

Vzkrikne jutro,
brizgne kri,
prsi mlade žene se jedre;
v klasju kvas,
v kamnu glas,
preteguje se svetloba.
(Jožefina, Jožefina)

/.../
Mrtva struga lesnike hrope.
Krvavi mesec žanje zvezdne strope.
(Šok sonet)

/.../
Drogiraj se sam ali v družbi vrstnikov,
prepleskaj najljubšega psa,
olupi gasilsko blagajno,
požri seznam tujcev,
miniraj, miniraj možganski kompjuter,
hodi s kurami spat,
našopaj papagaja, ki posteljo moči, nuno
pohujša!
/.../
(Lepljenka za lahko noč)

S tem ko jezik postane bolj odrezav, saj na trenutke prehaja v »uličnega« oziroma »gostilniškega«, po mnenju Simoniška pokaže »na jasnost bolečine in se nemalokrat identificira z vlogo žrtve«. Zaradi naturalizacije jezika ima bralec občutek, da je pesnik postal veliko bolj uporniški, svoboden v izrazu, primerah in metaforah, »ki v nekaterih segmentih spominjajo na surrealistične prvine, kjer se medsebojno zblížujejo najbolj oddaljeni predmeti in bitnosti« (Simonišek 2006: 201). S tem Žigon doseže napetost in priklíče v ospredje prikrito bolečino, ostrino resnice življenja, ki povzroči občutek baladnosti. Na to nasprotje med notranjo ekstatičnostjo in neizprosnostjo zunanjih okoliščin opozarja tudi Peter Kolšek v spremni besedi zbirke Regratov venec *Upanje je milost z volčjim obrazom*.

V večini piše kot prvoosebni lirski subjekt, čutimo lahko, da gre za pesnikov osebni govor. Vsebinsko pesmi skriva za pomenljivimi naslovi (*Naj kri žvrgoli, Ježeš Marija, mleko kipi, Razliti robovi stvari ...*), modernimi metaforami, ki prestopajo meje logike (plima perutnic, pestič utripa, plešasti ribnik, grahov privid ...), kontrasti, s katerimi nas vedno znova spomni na stik umetniškega in realnega sveta (virtuoz na krampu in flavti, roženkranc peščene zemlje stiskam v pesteh in kolnem), in dvoumnostmi (*Angažirana pesem: »/.../ V čebelnjaku zenic / so se prižgale bele jablane / in ulica iz pomarančnih olupkov / je poskočila v drobnem zapestju. /.../«*), besednimi igrami (*Je lep lep dan: »/.../ Kmalu se bo uscalo. / In moker bom kot Maja, ko je tretjič brala Zolaja.«*) in asociacijami (*Mala Lorelaj, Duma 84*). Žigon tudi v drugi zbirki ostaja zvest svobodni obliki. Pesmi členi v različno dolge kitice, med katerimi se še vedno poslužuje tematskih, časovnih in prostorskih preskokov, nekatere pa učinkujejo kot neke vrste medklici (»Potegnite rob! Rezultat dvakrat podčrtajte!«).

Zimska idila

Utrujen sem, utrujen
od razparanih ustnic
in votlih korakov.

Roka čez mizni rob visi,
za nohti dremajoče igle
in v praznem kozarcu muha tečnari.

Spati, spati!
Sneg je zametel hišna vrata.

Zimska idila je sicer minimalistična trivrstična pesem trenutka, ki nam jo lirski subjekt podaja v prvi osebi in z motivi ustnic, roke in nohtov, korakov, kozarca, muhe snega in vrat. Utrujen je od govorjenja, kričanja (razparane ustnice) in brezciljnega tavanja (votli koraki). Za mizo je utrujeno glavo naslonil na roko, ki bo prav tako »zaspala« (za prsti dremajoče igle) ob praznem kozarcu. Zima pred vrati opravičuje njegovo gorečo željo po počitku. Pesnik dvakrat drugo za drugo ponovi besedi utrujen in spati (geminacija), slednjo celo v obliki vzklika, s čimer opozori na težišče pesmi, ki sloni na začetni in končni kitici, ki objemata tretjo. Z opisno skladnjo nas pesnik popelje v zimsko idilo, ki to pravzaprav ni, saj nima ne postelje, ne pijače, da bi se spočil od poti.

S podobnim ciljem, da se pozdravi in spočije, lirski subjekt nastopi tudi v naslednji pesmi zbirke *S poti na pot*. Pesnik nas postavi v čas, ko oljke »počrnijo«, torej na rob zime, in se vrne domov umazan (telo vonljivosti tal) in lačen (sonce drobi kruh skozi vrata). Ampak stari oče je mrtev in z njim je umrl tudi del njega, zato ne bo ostal dolgo doma. Ko se bo spočil in pozdravil (namočil v arniko razbito koleno – metonimija), bo spet odšel. Z motivi nas pesnik spomni na Kras (oljke), ki ga je imel tako rad, stene doma, ki ga utesnjuje, vendar prinaša tudi žarek pozitivnega – hrano (in verjetno mati, ki kuha). Ostal je brez starega očeta in tako brez dela svoje duše (telesa – rdeča žila je ovenela), vendar mu bodo domača zdravila (arnika) pomagala, da ozdravi rane in se znova odpravi na pot. V svojem stilu torej Žigon nadaljuje tudi v drugi zbirki – ostaja popotnik, ki sicer ljubi dom, vendar potrebuje svobodo brez štirih sten. Težišče pesmi postavlja na zadnje štiri verze – vse, kar ga je še vezalo na dom (stari oče je mrtev), je izginilo, zato domača hiša ostaja le še prostor za okrevanje (toliko, da počijem); izpostavljena verza učinkujeta toliko bolj zaradi odmeva v nadaljevanju, kar poudari praznino doma in s tem njegov status začasnega pribežališča.

S poti na pot

Počrnele oljke se spogledajo
v tišini sten,
ko odprem telo vonljivosti tal,
in sonce drobi kruh
skozi vežna vrata ...

Stari oče je mrtev.
Rdeča žila je ovenela v mojem vratu.

Toliko, da počijem
in namočim v arniko razbito koleno.

Žigon zaostri področje metaforike, ki je zelo močno zastopano že v prvi pesniški zbirki, saj mu omogoča izražanje globljih občutij, kakršna bi z besedami v prvotnem pomenu težko izrazil. Čutiti je, da svojo domišljijo sprošča v neskončnost, dosega kompleksnost izrazov in nadgrajuje svoj jezik, zato je seveda lahko določena pesem razumljena na več načinov.

Kot na primer *Zemlja se zapre*. Z motivi jutra, glaževine in krvi nas lirski subjekt v prvi osebi napoti na misel samomora, kar se dogaja od prve kitice naprej, pa so hipne misli ob izgubljanju zavesti. V zgodnje jutro nas pesnik popelje z metonimijo (vršički jutra), ko se sonce le s konicami žarkov prebija skozi zaveso (sončni trnek na zavesi). Takrat se poškoduje in ostane brez dela telesa (metafora – glaževina krvi zablešči na obronku odpadlega telesa), zaradi česar mu misli odplešejo (metafora – sfrfotajo možganski papirčki). Sledi bolj ali manj priredno, gostobesedno, mozaično naštevanje na videz nesmiselnih dejstev, vprašanj, ukazov, ko se spomni svojega dekleta, kar učinkuje kot skok v realnost. V naslednji kitici se to zgodi znova – »Ni tako preprosto urejati ptičjega prometa, / ko se ti v grlu razcvete polivinil smrti.« Drugi verz nas spet spomni na umiranje lirskega subjekta, ki ne more več dihati. Sledi ponoven padec v nerealno (smrt slona) in vrnitev v realnost, ko ugotovi, da se samo še za las drži življenja, z delom, ki je z rojstvom pripadel Bogu (»Na konici slednjega norega giba / trepetaš / ti, moje silno rojstvo, / ti, ki prepevaš najtišje v globini kosti.«). Ko umre in se razide orkester ter vsi najbližji, se hladnemu telesu sicer jezno (podivjano grenak) pridruži še tisti del duše (žar krvi), ki ni želel umreti. Težišče pesmi tako spet prevzemata začetna in končna kitica, ki oklepata lirski subjekt, ki pada v nezavest in se spet zbujata. V to stanje nas pesnik pospremi z zamolkom na koncu prve kitice. V tretji kitici se iz nezavednega stanja zbudi z vzkliki in odklonom od jezikovne norme (»pri živi skali! ne čebljaj«), ter s paralelizmom členov spomni na biblijo in vero (»ti, moje silno rojstvo, / ti, ki prepevaš najtišje v globini kosti«). Slikovita in inovativna uporaba retoričnih figur nariše sliko prizora, v katerega nas postavi pesnik ob branju te pesmi, ki z uporabo zaznamovanega besedišča opozarja tudi na preprosto ljudskost umetnika, ki jo je napisal (sfrfotati, čebljati, plehbanda).

Podobno lahko opazimo v pesmi *Na proščenja dan*, ki nas preseneti z nenavadno izbiro in postavitvijo motivov bika, luninega roga, gat, plank, mušnic, zdravilnih zelišč, cvetače, ikebane, bogov, topolov in čeljusti. Prav zaradi neobičajnega besedišča navidez brezpomenskega (morda bi bilo tu upravičeno uporabiti izraz nonsens, nonsensični, alogični)

besedila pomislimo na to, da gre pri celotni pesmi za veliko, kompleksno metaforo; torej za majhnega, mladega, radovednega človeka (z lastnostmi bikca), ki je nekako povezan z luno, nočjo (ki ga morda nosi luna ali pa je norec – ga »luna trka«). Nag, brez obleke, brez zaščite (»v samih gatah«) uide iz prostora, kamor so ga zaprli. Lirski subjekt se temu ne čudi (opozori pa z geminacijo in odklonom od jezikovne norme na nenavadnost – »čudnega, čudnega!«), saj je očitno zaprt v zdravstveni ustanovi, kjer mora dnevno jesti strupe (metonimija – mušnice) in zdravila (kar bi lahko tudi enačili – ob prosti izbiri zdravilnih zelišč). Medtem ženska (Cilka) ni zaprta in njenih misli (cvetača) ne omejujejo z zdravili (na povsem drugačno situacijo ob sicer prostem verzu pesnik v tej kitici opozori z rimo: pase-zrase), vendar ve, da jo na koncu čaka isto (vlažna ikebana – grob – smrt). Bogovi pri tem nimajo nič – veliko večji so od nas (s topoli si trebijo čeljusti) in vse skupaj le nemo opazujejo.

Na proščenja dan

Bikec Lunin rog
v samih gatah planke prebije;
nič čudnega, čudnega!
za zajtrk mušnice
ob prosti izbiri zdravilnih zelišč.

Cilka se v cvetači pase,
iz oči ji vlažna ikebana zrase.

Bogovi si s topoli trebijo čeljusti.

Žigon s to pesmijo odpira boleč del svojega življenja – psihično bolezen in čas, ki ga je zaradi tega preživel v bolnišnici ter očitno prišel do zaključka – pomagaj si sam (in bog ti bo pomagal), pa četudi z nasiljem, agresijo, saj molitev ne pomaga. Spomni nas, da se psihičnih bolnikov ne sme za vsako ceno zapirati in jih ubijati z zdravili, saj nekateri živijo za svoje misli, pa čeprav po določenih kriterijih »okvarjene« in lahko celo nevarne.

Zemlja se zapre

Vršički jutra.
Sončni trnek na zavesi.
Glaževina krvi
zablešči
na obronku odpadlega telesa.
V zateglo jasnino
sfrfotajo

možganski papirčki ...

Tek porodnic čez ovire,
ne meči radiatorjev za komarji,
kako boš klesal steber dneva,
gliste plešejo tango
po jutranjih ponvah.

O moja ljubezen neskončno drhteča!

Ljuba Maja, hrček šestnajstletni,
pri živi skali! ne čebljaj,
zapri že enkrat.

Ni tako preprosto urejati pričjega prometa,
ko se ti v grlu razcvete polivinil smrti.

Smrt samotarskega slona.
Na konici slednjega norega giba
trepetaj
ti, moje silno rojstvo,
ti, ki prepevaš najtišje v globini kosti.

Plehbanda se razide,
zemlja se zapre.
Proti vasi
poslednji ljub korak zaniha.
Podivjano grenak se žar krvi
zruši
k nogam snežnim.

Pri Žigonu je ključnih nekaj motivov oziroma tem, ki jim ostaja zvest, dodaja pa še nekaj novih. Narava je tudi v drugi pesniški zbirki pesnikovo »svetišče«, ki mu nudi zavetje in neizčrpno število umetniških motivov; zvest ostane tudi temam svobode in popotovanja. Še vedno lahko spremljamo tudi nesrečno ljubezen, ki se ji pogosto pridruži erotika, in odmaknjenost od družbe. Slednja je veliko bolj dodelana, široka in razčlenjena, kar je razumljivo, saj je bil pesnik v tem času zrelejši in je imel za sabo že več bridkih življenjskih izkušenj. Družbenega življenja okrog sebe se pogosto loteva z ironijo in cinizmom, sploh ljudskosti oziroma vaške preproščine. Nova in v drugi zbirki zelo pogosta tema je smrt, ki v odtenkih zazveni tudi v motivu samomora, h kateremu je bil pesnik tudi dejansko nekaj časa nagnjen. Ključni temelji Žigonove poezije so rastline, živali in pojavi iz narave, deli telesa, povezani z ljubeznijo in erotiko, glasbila in potovanje.

Tri vozlišča Žigonove poezije – narava oziroma okolje, ljubezen in potovanje, izpostavlja tudi Peter Kolšek: »To okolje je bilo po eni strani zaznamovano z 'grešnim' umanjkanjem očeta in z njim povezano materino 'krivdo', po drugi pa s trdo katoliško vzgojo starih staršev, ki mu je za zmeraj vcepila strah pred grehom.« (Kolšek Žigon 2004: 105) Socialno in moralno ranljiv se je počutil kot deklasiranec na robu družbe, kar mu ni pomagalo niti pri ljubezni – odnosu do žensk, v katerem je bil razdvojen na čutno in čustveno doživljanje, kar je bila druga oblika njegove izvirne bolečine. Kolšek dodaja še »razdvojenost med negibnostjo domačega, privajenega sveta in potjo v svet, na kateri je mogoče izkusiti svobodo in prostost.« Žigon pa v filmu Primoža Godine pove: »Mislim, da sem povzel v svoji poeziji tista glavna eksistencialna

vprašanja, ki jih človek nosi v sebi v tem zmedenem tretjem začetku tisočletja.« (Žigon za film *Aleluja Andrej Žigon*)

»Eksperimentalno« pesnjenje

Po objavi druge zbirke je Žigon pesnil le še »eksperimentalno« – hitro in še bolj fragmentno, krčevito. »Resnica pa je tudi to, da sta se njegova nadarjenost in izjemnost začeli oglašati v drugačnih, od poezije odmaknjenih oblikah izražanja in delovanja, ki so Andrejev mladeniški pesniški izbruh pustile daleč v ozadju in ga s svojo očitno drugačnostjo pravzaprav prekrile.« (Kolšek 2004: 98) V zadnjih letih svojega življenja si je kljub temu prizadeval, da bi »napisal in objavil *Regratov venec* – nekakšen manifest vsega svojega duhovnega početja.« (n. d.: 111) V njegovih rokovnikih najdemo kar nekaj rokopisnih različic, vendar so vse nedokončane. »To je bil obupen poskus univerzalistične poslanice, v kateri se prepletajo citati slovenskih pesnikov (Prešeren, Gregorčič, Kosovel ...), svetopisemski citati, lastne moralične sentence, zlasti pa verzi iz njegove poezije.« (n. d. 98) Zadnje verzije *Regratovega venca*, »pri katerem lahko govorimo o montaži in vnosu realij, ki ilustrirajo stanje sodobnega sveta, v katerem subjekt obupuje nad prijateljstvom in iskrenostjo, vendar se hkrati oklepa krščanskega upanja«, je Andrej Žigon v bolnišnici povedal prijatelju in snemalcu Primožu Godini. Svoj veliki manifest pesnik posveča življenjskemu vprašanju odtujenosti med ljudmi v kapitalističnem svetu, ki je poln krivic. Sprašuje se, kako osmisliti svoje bivanje v okolju, kjer so ljudje, pa tudi prijatelji in ljubezen, hinavski, kjer ne moreš nikomur zaupati. Pokvarjenemu svetu, ki je poln površinskih odnosov, bi rad dal bolj človeški izraz, vendar ga zaznamujeta družba in čas. Ampak kljub vsemu pesnik ohranja upanje – s pomočjo vere in spomina na tiste, ki so pripomogli k boljšemu življenju soljudi in se borili za višje cilje.

Regratov venec

A komu danes še verjeti pri vsej poplavi tisočernih medijskih resnic?

Ne, ne, ne bodo te objeli ...

Kje se sreča še človeka, ki bi mu pogledal v oči in mu skočil na dno dušnega tolmana?

Ne, ne, ne bodo ...

In kako premagati smrt, ljudje božji?

To je tisto temeljno vprašanje, ki zazeva vsakemu človeku pred očmi.

Kako osmisliti svoj tukaj in zdaj,

kako dati nekaj rodovitnega v grizljaj časa,

kako narediti iz odtujenega vsakdana hvaležen in človečnejši obraz tega sveta?

A komu danes še verjeti?

Ne, ne, ne bodo te objeli.
In kako premagati smrt, ljudje božji?

Slišal sem jo po stopnicah hoditi,
gola je obstala med vrati,
v šarmantnih čeljustih šop izpuljenih las.

Koliko svetlobe zmore to jutro,
ko vrtinči sonce v kačji vrat.

Iz šipka, ki rosi ga gozdni vir, se izvije gola deva.
Žuboreče belovitka v očeh smaragdni mir,
bosa travnato tišino pošumeva.

Rapidno napeti boki,
skledo žgancev nosi v roki.
Skloni se, v dišeč objem izdahne,
ko mrtvi oglar v srcu zemljo s črvi v goltancu temelje sveta spodmakne.

Ne, ne, ne bodo te objeli.
In kako premagati smrt ljudje božji?

O, čas anonimnih pisem in požrtih obljub.
Hodil po zemlji sem naši
in jih fasal po protestantskih zobeh.
Mate, ej moj Mate,
s čevlji v glavo –
vsega si me prekrvavel,
ko sem ležal na tleh.
Točno ob petih popoldne
zarjul sem v areno:
»Marš od mene, hijene ritolizne.
Dol mi visi vaš nož,
impotenca,« in vstal.

A komu danes še verjeti?
Ne, ne, ne bodo te objeli.
In kako premagati smrt ljudje božji?

Prekleta bodi laž spletična zla,
ki žile nam v detomoru razdajaš.
Na gavge s polžjim strahom
in mirom goljufovim,
ki hrani se z lastnim semenom.

Videz nam je zlizal volčjo pest
v pasji cvilež,
v laskanje samo smo prelisičili viteškega cika.
Človek zahrbtno molči.
E, kaj bolj človeško je s cepcem fentat človeka,
kot pa si ga tiholazno tlačit v žep.
Dušiti ga, dušiti, dušiti,
dokler roka zelene pravice se ne posuši.

Ranjeni čas, usoda podtalna

in Bog izgnani, hvala ti usmiljeni Bog – in Bog izgnani
te spremlja ves čas,
dokler aprilskega regrata ne rodiš.

Ta svet je smrtni strah,
žerjavična prevara je svet,
dokler ne stopiš čezenj bosopet.

Sam – sam, sam,
za dušnim soncem gnan.

Ne, ne, ne bodo te objeli
in nesli pod šotor prijatelji,
ko boš padel in hropel
z obrazom v žerjavici,
izdan od izdane ljubezni.

Že zdavnaj zaspali so
za šankom križani,
pribiti od instant skrbi.
Pozabili so prijatelji, pozabili,
kako ste kot mulci vročičnih pesti pred lovskim čuvajem bežali.
Ne zameri, pozabili.

Lari fari, fičfirič, na oltarju kič, kič, kič.
Nuca, glanca, puca,
varteks, koteks, detergent.
Usoda, moda, vampast mir,
polna luna, seksi sir.
Ohcet, ocet, suha duša,
dokler nas smrt ne pohrusta.

A komu danes še verjeti?
Ne, ne, ne bodo te objeli.
Ne bodo te objeli.
In kako premagati smrt otroci mili nič krivi,
rojeni na brodolomni splav tretjega tisočletja?

Smrt v konzervah ali groza ljubezni,
to je zdaj vprašanje.
Ko so nam prijatelje polovili
in nam plavuti morskih psov,
srce škropi v ožjih in ožjih krogih.

A komu danes še verjeti?

Izgnan, a čist ko smrt
in srečen med volkovi
tuli Kristus gol v ivje zvezd.

Ko luna vseobjetja raste v nas in nad obalo
balkansko, hirošimsko, neandertalsko, černobilsko.

A komu danes še verjeti?
Prijatelj moj hinavski,

Kajново seme, moja sestra, moj brat.

A vendar upanje je, upanje mora biti,
upanje je, upanje mora biti.
Ker upanje,
upanje ni oljčna vejica,
ki na mrtve ustne obljube snidenja škropi,
ne murvina senca,
ki razbeljeno goličavo odžejala bi,
in ne grenki delfin,
ki se meče razgaljeni luni v nedra.

Upanje je zatič pred plazom,
je milost z volčjim obrazom.
In vendar upanje je,
upanje je Mati Terezija v Kalkuti, Sarajevu,
pribita na zvezdni Rdeči križ Nobelove nagrade za mir.
Upanje tega in onega sveta je Peter Opeka med smetiščarji
krog in krog sveta ...
Upanje si ti – Primož Trubar,
sem navsezadnje jaz, hudič v angelski pižami
med Zgornjo in Spodnjo Fovšijo in Centralno Zamero krvaveč ...

Upanje je orehov zlatnik,
ki ga sleherniku navržeš v mrzlični žep duše,
pa mu šele v sanjah meketava meglica na čelo spe,
grčave prste na blazini razpre ...
Grob je prazen.

Upanje je Kristus – sonce razdajajoče, luna odpuščajoča ...
Ne bojim se več smrti, kajti konec koncev – po Kristusu: čudenje.
Neiztrohnjenega srca, bi zaključil Prešeren,
pa je šele začel, aleluja, stari moj iz Vrbe doma.

»Pesmi v času svojega nastanka, pa tudi desetletja po njem nekako niso našle pravega mesta pod slovenskim literarnim soncem, vendar pa so bile tudi napisane brez vsake misli na sončenje v slavi. Namesto akademskih ambicij jih navdihuje iskanje svobode in nevezanosti,« svojo kritiko zbirke *Regratov venec* zaključuje Lucija Stepančič v *Sodobnosti* (Stepančič 2005: 1337). Čeprav Peter Kolšek meni, da bi lahko poezijo Andreja Žigona označili s terminoma ekspresionizem in nadrealizem v podeželskem ambientu,⁴ se Simonišek s tem ne strinja: »Čeprav Žigonovo poezijo zaznamujejo moderni postopki, je v celoti ne moremo uvrstiti v nobeno izmed literarnih gibanj, saj je v svojem jedru preveč samosvoja, rustificirana, intimna in odmaknjena.« (Simonišek 2006: 202)

---

⁴ »Prav zlitje kultivirane govorice, ki temelji v evropski in slovenski poetični tradiciji, z ekspresivno metaforiko, ustvarjeno iz rustikalnih pomenskih 'substanc', daje tej poeziji izviren čar, kakršnega ni mogoče najti pri nobenem drugem slovenskem pesniku.« (Kolšek 2004: 107)

Intimizem in nadrealizem, imaginacija in igra

Za Andreja Žigona je značilen intimizem, ki se je sicer po vojni razvil s skupinsko pesniško zbirko *Pesmi štirih* leta 1953 (Janez Menart, Tone Pavček, Ciril Zlobec, Kajetan Kovič). Oznaka je izpeljana iz besede intimen, ki je nastala iz lat. *intimus* in pomeni notranji, najbližji, zaupen, prisrčen, iskren, prijateljski, v prijateljskih (včasih tudi spolnih) odnosih s kom; ki se tiče najbližjega, najožjega kroga. (Verbinc 1976) Intimizem na slogovni ravni pomeni obujanje nove romantike, predvsem v metaforiki, kar lahko opazimo tudi pri Žigonu, ki je sicer naklonjen modernejšim oblikam, svobodnemu verzu in kitici. Za intimizem je značilna osebna izpovednost, glavne teme, ki ga zaznamujejo pa so ljubezen, razočaranje zaradi neuresničenih upov in idealov, skepsa, obup in pesimizem, ki so posledice tega konflikta, iskanje življenjskega smisla in etična drža sodobnega človeka. Kot je značilno tudi za Žigona, so intimistične pesmi najpogosteje čustvene, razpoloženske, refleksivne, elegične, satirične, izpovedne, lirske. Lirski subjekt je večinoma prvoosebni in identičen z avtorjem. Pesniški subjekt se torej umika vase, čustvuje in opisuje občutenja sodobnega, predvsem urbanega sveta.

Poleg intimizma je za logaškega pesnika značilna tudi filozofska in umetniška smer, ki je nastala v dvajsetih letih prejšnjega stoletja – nadrealizem oziroma surrealizem. Izraz je skovanka francoskega pesnika, dramatika in umetniškega kritika Guillaumea Apollinaira, ki je nadrealizem razumel kot nasprotje posnemanja narave (naturalizma). Francoski literat in utemeljitelj nadrealizma André Breton je to gibanje opredelil kot prikazovanje nadnaravnega, nedoumljivega in izražanje višje stvarnosti v obliki asociacij pod vplivom nezavednih duševnih mehanizmov. Tako dela nadrealistov vsebujejo elemente presenečenja, nepričakovanih postavitev in humor, kar je značilno tudi za Žigonovo pesništvo.

Kot poudarja Breton in lahko opazimo pri Žigonu, je nadrealizem sredstvo za ponovno združitev zavednega in nezavednega, tako da se svetova sanj in fantazije združita v vsakdanjem realnem svetu v absolutno realnost oziroma surreálnost. Že način življenja logaškega pesnika in zaznamovanost s psihično boleznijo lahko nakazujeta, da je Žigon zavračal absolutni racionalizem in se vedno znova potapljal v svojo podzavest oziroma duševni svet, ki po prepričanju psihologa Sigmunda Freuda (vloga podzavesti se pri teoriji nadrealizma navezuje na njegovo teorijo) skriva svobodo duha, ta pa se kaže v človekovi domišljiji, norosti in sanjah. Breton po načelu intuicije definira nadrealizem kot »čisti psihični avtomatizem, s katerim se želi izraziti resnično delovanje misli«. Tudi Žigon, kot je za nadrealizem značilno, uporablja pri literarnem ustvarjanju tehniki govornice misli in avtomatskega pisanja, vendar je ob tem spremenjeno tudi dožemanje estetike – lepo je, kar je nezavedno, se pravi nenavadno, spačeno,

naključno, saj med besedami ustvarja nova razmerja in nas z izborom izrazov in ritmom zapelje v slogu romantike. Besede se pri Žigonu v nadrealističnem slogu otresejo običajne rabe in se povezujejo v sklope, odmaknjene od logičnih mehanizmov, novih podob pa ne moremo več enačiti s klasičnimi metaforami.

Za pesmi Andreja Žigona sta značilna tudi bogata pesniška imaginacija in igra oziroma ludizem. Pri ludizmu gre predvsem za igro z jezikom, poigravanje z realnostjo, ki je poljubna in ne realistična, z ideologijo tistega časa, ki postane stvar posmeha in se odraža v obliki parodije in groteske. Ludizem izhaja iz eksistencializma in absurda, vendar se od njiju razlikuje po tem, da nima več elementov ideologije, nima sporočila, enotne ideje, za katero bi se boril. Ludizem že sam relativizira svoje sporočilo, saj je v svojem bistvu težnja po svobodi in demokraciji kot igra.

ZAKLJUČEK

Andrej Žigon je bil zelo poseben človek – pesnik, fotograf, dobrotnik in večni popotnik iz Logatca, z znanci in prijatelji povsod po Sloveniji. Že kot dijak je začutil potrebo po pesniškem ustvarjanju in se zelo kmalu osvobodil vplivov starejših struj pesništva. V gimnaziji se je namreč predajal vplivom poezije Franceta Prešerna, kasneje pa je izoblikoval samosvoj slog, v katerem opazimo poudarke modernejšega slovstva in podobnosti s poezijo Srečka Kosovela, Jožeta Udoviča, Federica Garcíe Lorce in Thomasa Dylana.

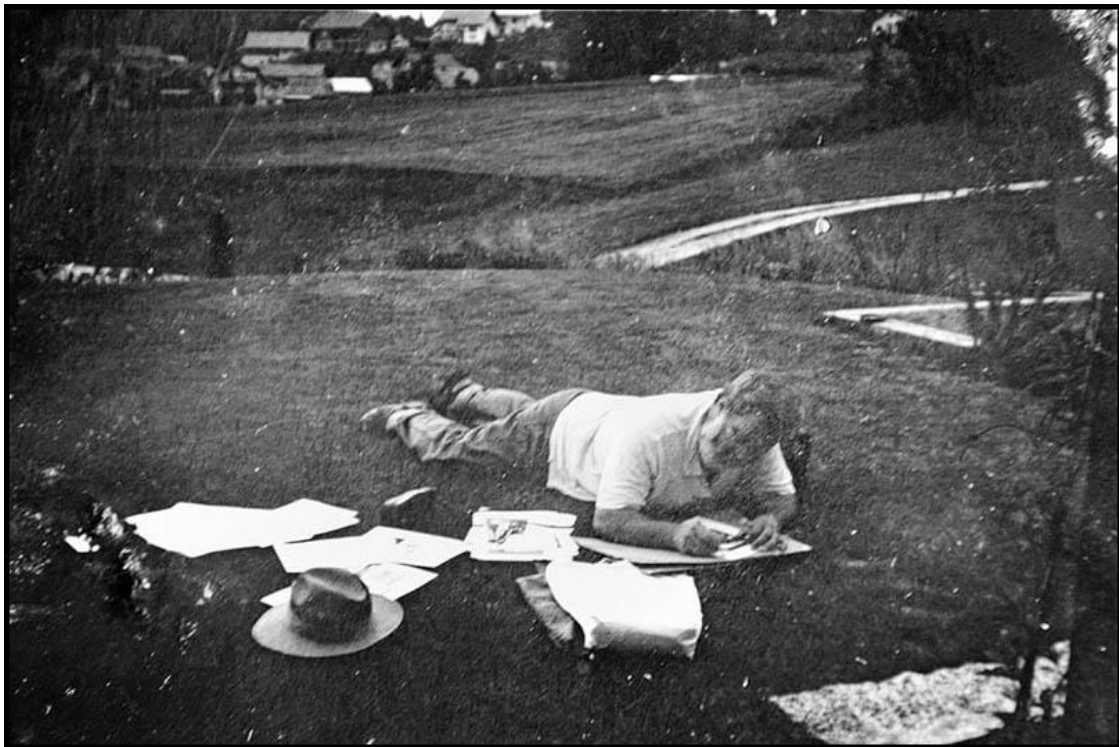
Žigonova poezija ima tri vozlišča – naravo oziroma okolje, ljubezen in potovanje. Njegovo okolje je bilo zaznamovano z mamo, na katero je bil zelo navezan, in katoliško vzgojo starih staršev, ob čemer očeta ni poznal. Socialno in moralno ranljiv se je počutil kot deklasiranec na robu družbe, kar mu ni pomagalo niti pri ljubezni – odnosu do žensk, v katerem je bil razdvojen na čutno in čustveno doživljanje, kar je bila druga oblika njegove izvirne bolečine. Razdvojen je bil med domačnostjo in potjo v svet, ki mu je ponujala svobodo in prostost.

Leta 1971, star 19 let, je Andrej Žigon izdal zbirko *Zeleni oblaki*, ki je izrazito mladostniška. Gre za dvajset pesmi, utrinkov misli, ki jih Žigon tenkočutno povezuje z dogajanjem v naravi. Prav narava, ki pesnika vedno znova očara in mu nudi varno zavetje, dela njegovo poezijo nekako panteistično pogansko. Na Žigonovo pesnjenje vpliva tudi življenje v revnem kmečkem okolju, vendar kljub temu v njegovi zgodnji poeziji ni opaziti zapiranja vase ali celo resignacije. Pesnik zre v življenje z otroškim optimizmom, čeprav mu ne ponuja le brezskrbnosti, hkrati pa ostaja nevsiljiv opazovalec, ki vrednotenje prepušča drugim. Uporablja klasične mladostniške teme, podaja pa jih na (za tiste čase) zelo odkrit in neposreden način. Zapisi njegovih pesmi so zelo samosvoji, ob branju pa dobimo občutek, da se je pesem rodila iz trenutnega vzgiba – kot klic, molitev, prošnja, zato Žigonova poezija učinkuje zelo iskreno in nenarejeno. Žigon je prosti verz napolnil s številnimi metaforami, z melodijo in ritmom jezika pa nadomestil rime. Bil je neformalen, kompleksen, poseben, abstrakten in zelo slikovit, svoboden, drzen, iskrov, na trenutke zbadljiv in ciničen, ponekod ljudsko preprost, spet drugič umetniško zapleten.

Ko je bil Žigon star 34 let, medtem je preživel hudo prometno nesrečo in dobil diagnozo bolnika z manično depresijo, je izdal še drugo pesniško zbirko *Krt v sedlu*. 15 let po prvi je postal pesnik resnejši, dvojnost je opazna v nasprotju med njegovimi mladostniško prekipevajočimi čustvi in brezupno realnostjo. V drugi zbirki Žigon postane kritičen, ironičen in satiričen opazovalec družbe. Pesnikovo besedišče, pa tudi sintaksa in metaforika postanejo veliko bolj ostri. Zaradi

naturalizacije jezika, ki se približa pogovornemu, žargonskemu, vulgarnemu, ima bralec občutek, da je pesnik postal uporniški, s tem pa doseže napetost in priključ v ospredje prikrito bolečino, ostrino resnice življenja, ki povzroči občutek baladnosti. Žigon tudi v drugi zbirki ostaja zvest svobodni obliki pesmi, svojo domišljijo sprošča v neskončnost, dosega kompleksnost izrazov in nadgradi svoj jezik.

Tudi po izidu druge pesniške zbirke je Andrej Žigon še pesnil – nekaj objavil v različnih revijah, veliko fragmentov pa je ostalo zapisanih le v njegovih številnih rokovnikih in na kolažih s fotografijami ter kot verzi, ki jih je rad podarjal ljudem. Logaški pesnik je bil vse svoje življenje na robu – ni se podrejal modernim literarnim smerem. V zadnjih letih svojega življenja si je prizadeval, da bi napisal in objavil *Regratov venec* – nekakšen manifest, poslanico svojega življenja, sestavljeno iz citatov pesnikov, svetopisemskih citatov in lastnih verzov. To mu ni uspelo, zato je pesmi obeh že izdanih zbirk in nekatere še neobjavljene v zbirki *Regratov venec* posthumno izdal Žigonov prijatelj in literarni kritik Peter Kolšek. Bil je namreč prepričan, da je »regratov venec« vsa poezija Andreja Žigona.

Fotografija 20: Andrej Žigon je tudi v zrelih letih načrtoval svoje dobrodelne aktivnosti in ustvarjal v objemu narave.

SEZNAM FOTOGRAFIJ IN SLIK

Fotografija 1: Andrej Žigon v zrelih letih. _____	8
Fotografija 2 (levo): posnetek dnevnika A. Žigona iz leta 1968 po koncu drugega letnika gimnazije. _____	10
Fotografija 3: jeseni leta 1970 je Žigon v Logaških novicah objavil pesem Mrtva sinica. ____	12
Fotografija 4: 8. marca 1971 je Andrej Žigon v Logaških novicah objavil članek Prešeren in naš čas. _____	13
Fotografija 5: vabilo na literarni večer ob kitari, Beethovnu in betonskem mešalcu kot si ga je zamislil Andrej Žigon in ga zapisal v enega od svojih dnevnikov. _____	14
Fotografija 6: Andrej Žigon kot Sveti Miklavž s kitaro v cerkvi. _____	16
Fotografija 7: na levi slovenski misijonar na Madagaskarju Peter Opeka, na desni Andrej Žigon. _____	21
Fotografija 8: eden od kolažev z razglednicami, fotografijami in verzi, kot jih je podarjal in v dobrodelne namene prodajal Andrej Žigon. _____	22
Fotografija 9: Andrej Žigon med otroki na Madagaskarju. _____	23
Fotografija 10: Andrej Žigon s člani glasbene skupine Čuki med snemanjem videospota za pesem Poletna na slovenski obali. _____	25
Slika 11: levo televizijski voditelj Borut Veselko in ob njem Andrej Žigon – zelo znana razglednica je nastala med snemanjem televizijske oddaje Odklop. _____	27
Fotografija 12: Andrej Žigon s klobukom, kitaro in popotno torbo ter rokami proti nebu – s takšno gesto in vzklikom »Aleluja!« je pozdravljal vse okoli sebe. _____	28
Fotografije 13, 14 in 15: nekaj rokovnikov Andreja Žigona, ki so danes shranjeni v Knjižnici Logatec in v katere je zapisoval dnevniške misli, vsakdanje uporabne informacije, verze ipd. _____	34
Fotografiji 16: pogled skozi vrata sobe Andreja Žigona. _____	35
Fotografija 17: pesem Rzsuti obraz v rokopisu iz dnevnika Andreja Žigona (konec šestdesetih let). _____	52

- Fotografija 18: pesem Popisani zvezki, ki jo je Andrej Žigon objavil 5. junija 1971 v občinskem glasilu Logaške novice (v pesniški zbirki Zeleni oblaki najdemo spremenjeno različico). _____ 53
- Fotografija 19: pismo Andreja Žigona uredništvu (verjetno neke založbe) s prošnjo za izdajo pesniške zbirke Krt v sedlu. _____ 55
- Fotografija 20: Andrej Žigon je tudi v zrelih letih načrtoval svoje dobrodelne aktivnosti in ustvarjal v objemu narave. _____ 68

VIRI

Milos, Jon:

Pesnik. Prevajalec Andrej Žigon. *Delo* 25. julij 1991. Str. 6.

Smrt je kriva. Prevajalec Andrej Žigon. *Delo* 25. julij 1991. Str. 6.

Žigon, Andrej:

Zeleni oblaki. Ljubljana: samozaložba, 1971.

Krt v sedlu. Koper: Lipa, 1986

Regratova ozimnica. *Kristjanova obzorja* IV/15 (1989). Str. 44–46.

Frei. *Log* XIV/52 (1991). Str. 14.

Geboren aus der Liebe für die Liebe. *Log* XIV/52 (1991). Str. 14.

Der Mitternachtsbesuch. *Log* XIV/52 (1991). Str. 14 in 15.

Die kleine Loreley. *Log* XIV/52 (1991). Str. 15.

Upanje za božič, novo leto. *Slovenske brazde* I/48 (28. XII. 1991), priloga Midva, št. 2. Str. 3.

Voščilo od srca. *Slovenske brazde* I/48 (28. XII. 1991), priloga Midva, št. 2. Str. 3.

Pesmi Andreja Žigona. *Communio Kristjanova obzorja* VII/29 (1992). Str. 254 in 255.

Zagorsko pohujšanje. *Osrčenje*, I/1 (1994). Str. 46–54.

Prva mandatarka za v nebesa. *Osrčenje*, I/1 (1994). Str. 84.

Upanje na Božič, novo leto. *Slovenski izseljenski koledar* 44 (1997). Str. 78.

Regratov venec. Celovec: Mohorjeva, 2004.

LITERATURA

- Bajt, Drago: *Knjižni prevodi svetovne poezije v slovenščino po letu 1945*. 17. zbornik DSKP: *Prevod in narodova identiteta*. Prevajanje poezije. Ljubljana: DSKP, 1993. Str. 28–38.
- Benčič, Nataša: *Spomnili so se pesnika*. Notranjske novice III/22 (24. december 2004). Str. 12.
- Buttolo, Frančiška, Svetina, Peter, Kos, Janko, Dolinar, Ksenija, Blatnik, Andrej: *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996
- Dolgan, Marjan: *Žigon, Andrej*. *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996. Str. 537.
- Fajfar, Simona: *Samo en češnjev cvet ...* Delo 7. marec 1997. Str. 5.
- Gasperin, Romano: *"Upanje je – Upanje mora Biti."* (*Pesmice*). Jesenice: samozaložba, 2005.
- Golob, Berta: *Andrej Žigon – Aleluja: 1952–2003*. Šolski razgledi LIV/13 (6. september 2003). Str. 15.
- Kolšek, Peter: *Krt v sedlu: Andrej Žigon 1952–2003*. Delo 19. julij 2003. Str. 7.
- »Upanje je milost z volčjim obrazom« – ali poezija Andreja Žigona. V: Andrej Žigon: *Regratov venec*. Celovec: Mohorjeva, 2004, str. 98–112.
- Kos, Janko: *Primerjalna zgodovina slovenske literature*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001
- Na poti v postmoderno*. Ljubljana : Literarno-umetniško društvo Literatura, 1995.
- Moderna misel in slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1983
- Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1980
- Krišelj Grubar, Urška: *Trinajst odklopljenih*. Ljubljana: Prešernova družba, 1998.
- Lutman, Andrej: *Rezget po svobodi: Andrej Žigon, Regratov venec*. Apokalipsa št. 87/88/89 (2005). Str. 172–174.
- Magajna, Božidar: *Andrej Žigon "Aleluja": srečanje s prerokom našega časa*. Ljubljana: Družina, 2003.
- Murn, Lidija: *Nenavaden pesniški večer*. Dolenjski list 20. november 1997. Str. 10.
- Pevec, Metod: *Carmen: roman*. Fotograf Andrej Žigon. Ljubljana: Prešernova družba, Vrba, 1995.

Pogačnik, Jože, Borovnik, Silvija, Dolinar, Darko, Poniž, Denis, Saksida, Igor, Stanovnik, Majda, Štuhec, Miran, Zadavec, Franc, Logar, Tine, Viher, Tanja: *Slovenska književnost III*. Ljubljana: DZS, 2001.

Poniž, Denis: *Slovenska lirika 1950-2000*. Ljubljana: Slovenska matica, 2001

Simonišek, Robi: *Izklesani pesniški reliefi samorastniki*. Literatura XVIII/179-180 (maj/junij 2006). Str. 199–202.

Slovenski biografski leksikon. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1986.

Slovesnost ob zaključku akcije Ljudje odprtih rok. Objavljeno 14. novembra 1996. [Http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=243685](http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=243685).

Štucin, Jože: *Aleluja, pesnik se vrača!* Delo 3. november 2004. Str. 12.

Teršek, Silvo: *Iskanja*. Ljubljana: Kmečki glas, 1995.

Triler, Marjana: *Fotografije Andreja Žigona v cerkniški knjižnici*. Delo 29. oktober 1992.

Verbinc, Franc: *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1976.

Zelič-Stepančič, Lucija: *Andrej Žigon: Regratov venec; uredil in spremno besedo napisal Peter Kolšek: Celovec: Mohorjeva družba (Ellerjeva edicija 29), 2004*. Sodobnost oktober 2005. Str. 1335–1337.

Žnidaršič, Matjaž: *Dušni obrazi slovenske krajine 95*. Logatec: Družba Naklo, 1994.

Walker, Brenda: *What happiness*. Blesok, št. 24, januar in februar 2002. [Http://www.blesok.com.mk/tekst.asp?lang=eng&tekst=371](http://www.blesok.com.mk/tekst.asp?lang=eng&tekst=371).

Wikipedija: *Milena Merlak Detela*. [Http://sl.wikipedia.org/wiki/Milena_Merlak_Detela](http://sl.wikipedia.org/wiki/Milena_Merlak_Detela). Čas zadnje spremembe: 18. oktober 2010.

IZJAVA O IZVIRNOSTI DIPLOMSKE NALOGE

Spodaj podpisana Anja Sedej potrjujem, da sem avtorica tega diplomskega dela z naslovom *Andrej Žigon – življenje in delo*, ki sem ga napisala pod mentorstvomizr. prof. dr. Irene Novak Popov.

V Ljubljani, 1. junija 2011
